

Казка.укр - дитячі книги з малюнками
українською мовою онлайн

Міфи Стародавньої Греції
у переказі Льва та Всеволода Успенських

Дванадцять подвигів Геракла

Переклад українською – Валерія Воробйова
Сайт: [Казка.укр](http://казка.укр) – Дитячі книги з малюнками українською мовою
Ілюстрації – С.Бордюг

Зміст:

Народження Геракла
Як Геракл задушив змії
Як Геракл виріс і чому він убив свого вчителя Ліна
Богиня Гера забирає в Геракла розум
Як Геракл вступив на службу до царя Еврісфея
Перший подвиг Геракла Битва з Немейським левом
Другий подвиг Геракла Битва з Лернейською гідрою
Геракл у Кентаврів
Третій подвиг Геракла Ериманфський ведр
Четвертий подвиг Геракла Кіренейська лань
П'ятий подвиг Геракла Геракл виганяє Стимфальських птахів
Шостий подвиг Геракла Стайні царя Авгія
Сьомий та восьмий подвиги Геракла
Дев'ятий подвиг Геракла Пояс Іпполіти
Десятий подвиг Геракла Бики Геріона і хитрий велетень Какос
Одинадцятий подвиг Геракла Золоті яблука Гесперід
Дванадцятий подвиг Геракла Полон триголового Цербера

Народження Геракла

У давню давнину, серед гір і долин Арголіди у стародавньому місті Мікени жила дівчина на ім'я Алкмена.

Вона була така прекрасна, що, зустрівши її на своєму шляху, люди зупинялися і в безмовному подиві дивилися їй услід.

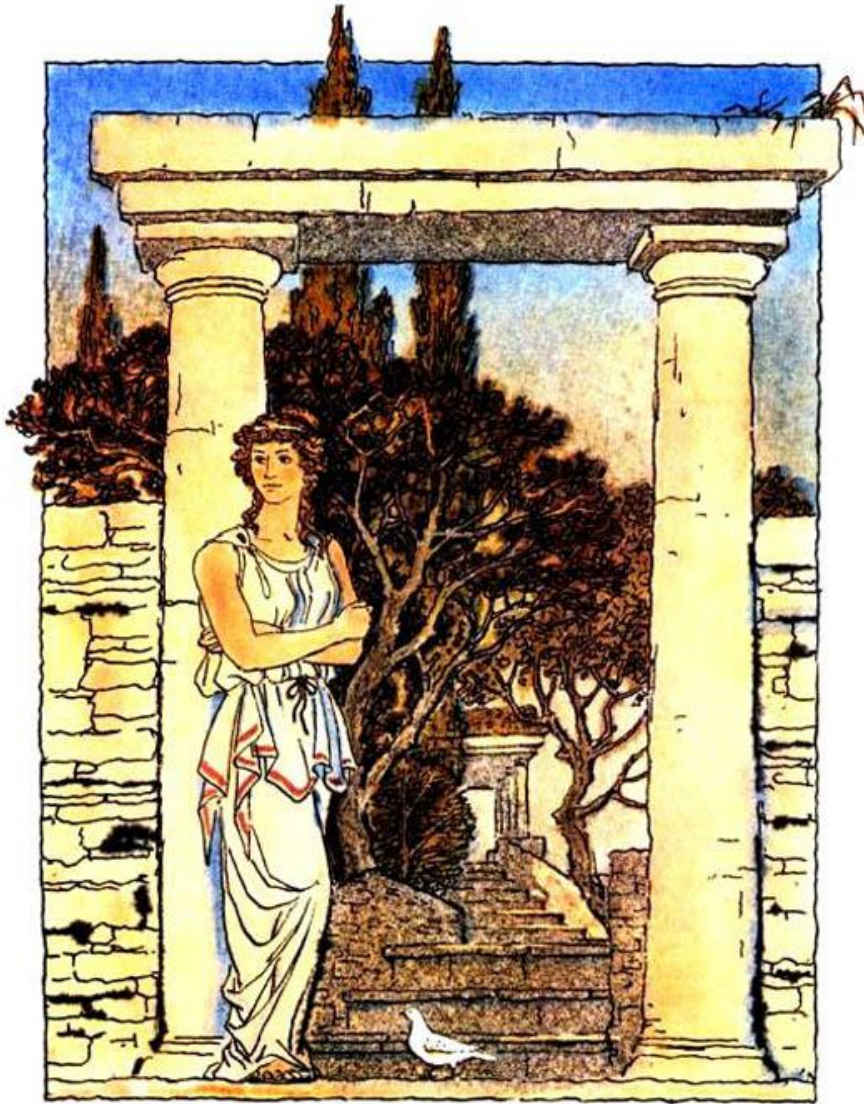
Вона була настільки розумна, що наймудріші старці іноді ставили їй питання і дивувалися її розумним відповідям.

Вона була така лагідна, що голуби з храму Афродіти, не лякаючись, опускалися й воркотили у неї на плечах, а соловей Філомела співав ночами свої дзвінкі пісні біля самої стіни її будинку.

І, чуючи, як він співає серед трояндових кущів і виноградних лоз, люди казали один одному: «Дивіться! Сам Філомела славить красу Алкмени і дивується їй!»

Безтурботно зростала Алкмена у батьківському домі й навіть не думала, що їй доведеться колись покинути його. Але доля судила інакше...

Якось у міські ворота Мікен в'їхала запилена колісниця. Високий воїн у блискучих обладунках правив четвіркою втомлених коней. Це був відважний Амфітріон, брат аргоського царя Сфенела, він приїхав до Мікен шукати собі щастя.

Почувши гуркіт коліс і хропіння коней, Алкмена вийшла на ґанок свого будинку. Сонце вже сідало і його промені розсипалися червоним золотом по волоссю прекрасної дівчини, пурпуровим блиском огорнули її всю. І тільки-но Амфітріон побачив її на ґанку біля дверей, він забув про все на світі.

– Куди я поїду далі й навіщо? – сказав він сам собі. – Ось переді мною стоїть моє щастя.

Не минуло й кількох днів, як Амфітріон вирушив до батька Алкмени і став просити його видати дочку за нього заміж. Дізнавшись, хто такий цей молодий воїн, старий не став відмовляти йому.

Весело й шумно відсвяткували мікенці шлюбний бенкет, а потім Амфітріон посадив дружину на пишно оздоблену колісницю і вивіз її з Мікен. Але вони не поїхали до рідного міста Амфітріона – Аргосу: туди йому не можна було повертатися. І ось чому:

Нещодавно на полюванні він випадково вбив списом свого племінника Електрія, сина старого царя Сфенела. Розгніваний Сфенел прогнав брата зі своїх володінь і заборонив наближатися йому до аргоських стін. Він гірко оплакував загиблого сина і молив богів, щоб вони послали йому ще одну дитину. Але боги не чули його благань.

Ось чому Амфітріон і Алкмена оселилися не в Аргосі, а в Фівах, де царем був дядько Амфітріона, Креонт.

Минав час, спокійно тривало їхнє життя. Одне тільки засмучувало Алкмену: чоловік її був таким завзятим мисливцем, що, полюючи на диких звірів, на цілі дні залишав молоду дружину вдома саму.

Щовечора вона виходила до воріт палацу, щоб дочекатися навантажених здобиччю слуг і стомленого полюванням чоловіка. Кожного вечора призахідне сонце, як бувало в Мікенах, знову вдягало її у свої пурпурові шати. Так одного разу на порозі палацу побачив Алкмену, освітлену червоним сонячним світлом, могутній Зевс, найсильніший з усіх грецьких богів, і, побачивши, закохався в неї з першого погляду.

Зевс був не тільки могутній, але й хитрий і підступний.

Хоча у нього вже була дружина, горда богиня Гера, він захотів взяти собі в дружини й Алкмену. Однак скільки не приходив до неї у сонних мареннях, як не умовляв її розлюбити Амфітріона, все було марно.

Тоді підступний бог задумав підкорити її лукавою облудою. Він зробив так, що вся дичина з усіх лісів Греції збіглася в ті фіванські долини, де в той час полював Амфітріон. Марно вбивав шалений мисливець рогатих оленів, ікластих кабанів, легконогих кіз: їх з кожною годиною ставало навколо нього все більше й більше. Слуги гукали свого господаря додому, а він ніяк не міг відірватися від улюбленої розваги і день за днем, тиждень за тижнем полював, забираючись все далі в глиб лісових нетрів. Тим часом сам Зевс перетворився на чоловіка, як дві краплі води схожого на Амфітріона, скочив на його віз і поїхав до фіванського палацу.

Почувши знайомий цокіт копит і брязкіт обладунків, Алкмена вибігла на ґанок, радіючи з того, що побачить нарешті довгоочікуваного чоловіка. Чудова схожість ввела її в оману. Вона довірливо кинулася на шию брехливому Зевсу і, називаючи його своїм милим Амфітріоном, повела його в дім. Так за допомогою чарів і обману

Зевс став чоловіком прекрасної Алкмени, поки справжній Амфітріон полював на звірів далеко від свого палацу.

Пройшло чимало часу, і в Алкмени і Зевса мав народитися син. І ось одного разу вночі, коли Алкмена мирно спала, повернувся справжній Амфітріон. Побачивши його вранці, вона нітрохи не здивувалася: адже вона була впевнена, що чоловік її давно вдома. Ось чому цей обман, придуманий Зевсом, залишився нерозкритим. А сам Зевс, покинувши фіванський палац, повернувся у своє позахмарне житло на високій горі Олімп. Знаючи, що у старшого брата Амфітріона, аргоського царя Сфенела, немає дітей, він задумав зробити свого майбутнього сина спадкоємцем Сфенела і, коли він народиться, віддати йому Аргоське царство.

Дізнавшись про це, дуже розгнівалася ревнива богиня Гера, перша дружина Зевса. Вона зненавиділа Алкмену великою ненавистю. Ні за що не хотіла вона, щоб її син став аргоським царем.

Задумавши погубити хлопчика, щойно він з'явиться на світ, Гера таємно явилася Сфенелу і пообіцяла, що в нього народиться син Еврісфей.

Нічого не відаючи про це, Зевс скликав усіх богів на раду і промовив:

– Вислухайте мене, богині й боги. У перший день повного місяця, коли місяць стане зовсім круглим, народиться на світ хлопчик. Він буде царем у Аргосі й пануватиме над усіма своїми родичами, які ведуть свій рід від сина мого, великого Персея.

Почувши такі слова, Гера запитала з хитрою посмішкою:

– А що, як у цей день народяться одразу два хлопчики, хто буде тоді царем?

– Той, хто народиться першим, – відповів Зевс. Адже він був упевнений, що першим народиться Геракл. Він нічого не знав про Еврісфея, майбутнього сина Сфенела.

Але Гера посміхнулася ще хитріше й сказала:

– О Великий Зевсе, ти часто даєш обіцянки, про які потім забуваєш. Присягнися перед усіма богами, що царем Аргоса буде той хлопчик, який народиться першим в день повного місяця.

Зевс охоче присягнувся. Тоді Гера не стала гаяти час. Вона покликала богиню обману Ату і наказала вкрати у Зевса пам'ять. Щойно Зевс втратив пам'ять, він забув про Алкмену і про дитину, яка мала народитися в неї.

Ось чому сталося так, що син Зевса Геракл ще до свого народження втратив рідного батька. Проте Амфітріон був для нього добрим і турботливим вітчимом.

Між тим настав день повного місяця. Гера накинула на себе чорний одяг, щоб її ніхто не впізнав, і полетіла в Аргос. Там вона зробила так, що син аргоського царя Еврісфей народився на цілу годину раніше, ніж син Алкмени Геракл.

Коли обидва хлопчика вже лежали в своїх колисках, один в Аргосі, а другий у Фівах, Гера повернулася на гору Олімп, до оселі богів, і наказала богині обману Аті повернути Зевсові пам'ять. Потім вона скликала усіх богів та богинь і сказала:

– Вислухай мене, батько Зевс, а ви, боги, будьте свідками. Сьогодні, в день повного місяця, першим народився на світ Еврісфей – син аргоського царя Сфенела. Чи пам'ятаєте ви, що сказав Зевс? Тепер Еврісфей і буде царем над Аргосом, а маленький Геракл повинен йому підкорятися в усьому!

Почувши це, Зевс розлютився.

Він одразу ж здогадався, що його обдурила богиня обману Ата. Схопивши її за руде волосся, він скинув її з Олімпу. З того часу Ата не сміє повернутися в оселю богів. Зате вона вічно тиняється серед людей. І якщо хтось із вас захоче зробити дурницю, нехай він питає себе: чи не витівки це рудої Ати?

Як Геракл задушив змії

Покаравши Ату, Зевс зробив тільки першу половину справи. Тому він негайно повернувся до богів і сказав:

– Слухайте мене, боги! Я не візьму назад моєї клятви: Еврісфей буде аргоським царем. Проте я зроблю Геракла могутнішим і сильнішим за всіх царів на землі. Коли цей хлопчик виросте, він зробить дванадцять великих подвигів, і в нагороду за ці подвиги ви, боги, зробите його безсмертним. Так вирішив я, Зевс. Горе тому, хто ризикне змінити моє рішення.

Сказавши це, Зевс грізно глянув на Геру, але Гера подумала про себе: «Ще невідомо, чи вдасться Гераклові зробити бодай один подвиг. В усякому разі ми з Атою зможемо йому завадити».

Побачивши похмуре обличчя Гери, Зевс замислився. Він покликав до себе свою улюблену дочку Афіну і попросив її день і ніч стежити, щоб ніхто не заподіяв Гераклові якогось зла.

Між тим хлопчик Геракл спокійно лежав у колисці поруч із братиком Іфіклом. Вони народилися близнюками, в один день і годину, але були зовсім не схожі один на одного. Геракл був сильний, здоровий хлопчик. Він з першого дня так буянив у тісній колисці, що її довелося прикріпити до підлоги, – інакше вона перекинулася б. А Іфікл був сонливий і слабенький, він лежав нерухомо, як усі новонароджені діти.

Настала ніч. Афіна – богиня мудрості – послала до Амфітріона свою улюблену сову, найрозумнішого з усіх птахів. Пухнаста сова нечутно літала над колискою Геракла і обмахувала його м'якими крилами. Від цього дитина розумнішала з кожною годиною. Але богиня Гера вирішила погубити його; вона ні за що не хотіла, щоб син ненависної Алкмени став сильнішим і могутнішим за її улюбленця Еврісфея.

Тільки-но стемніло, як Гера пішла на отруйне болото, вибрала там двох найбільших і найлютіших змії і потайки принесла їх до будинку Амфітріона. Щоб не вийшло якоїсь помилки, Гера вирішила вбити обох хлопчиків. Одна змія мала вжалити Геракла, а інша Іфікла. Найгірше було те, що, ледве діти поснули, сова нечутно зірвалася з карниза і полетіла. Їй неодмінно треба було покарати щурів, що згризли пряжу богині Афіні.

Втомлена мати близнюків Алкмена теж заснула, залишивши біля колиски, за порадою мудрої сови, дванадцять дужих служниць. Але служницям скоро набридло сидіти в темряві. Одна за одною вони почали дрімати. Голови їх опускалися все нижче й нижче. Вони позіхали усі разом аж доти, поки не заснули міцним сном. А змії повзли й повзли через широкий двір, прямо по сходах і приповзли до колиски Геракла.

Рівно опівночі маленький Геракл прокинувся. Він лежав у темряві, смоктав кулак і прислухався до всього навкруги, тому що він був розумний не по віку. Раптом він почув метушню і шурхіт на порозі, потім тихий свист і шипіння на підлозі. Допитливий хлопчик підняв голову і заглянув через край колиски. Тієї ж миті він побачив велику зміїну голову поруч зі своєю головою.

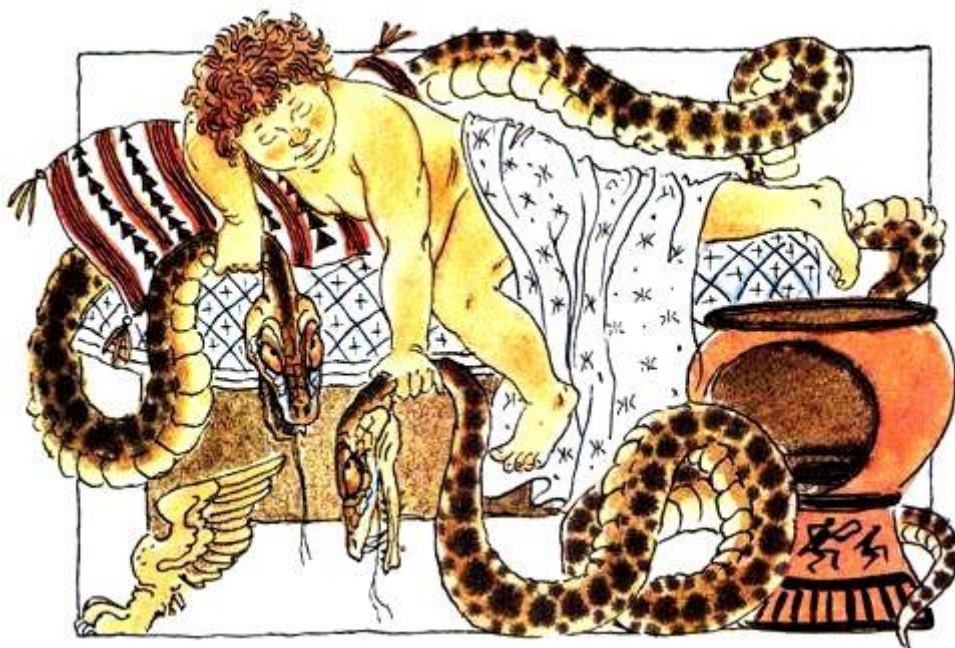
Геракл трохи злякався і відкинувся назад. Тут він помітив другу змію, що жадібно тяглася до маленького Іфікла. Негайно ж Геракл схопив змії обома руками нижче голів і став душити щосили. Змії шипіли, як вода на вугіллі, і молотили хвостами об кам'яну підлогу, але хлопчик тримав їх міцно і все сильніше стискав кулаки. Шум розбудив ледачих прислужниць. Побачивши змії, вони, розхристані й неодягнені, кинулися геть, стали голосно кричати і кликати на допомогу. Їхні крики розбудили всіх в домі. Люди забігали з факелами, по кімнатах заметалися тіні. Розмахуючи мечами, прибігли кадмійські воїни, що стояли на сторожі біля воріт палацу. Виблискуючи золотими обладунками, вбіг у будинок наляканий шумом Амфітріон.

При світлі смолоскипів усі стовпилися біля колиски. Але маленький Геракл вже міцно спав, затиснувши в кулаках задушених змії; вони бовталися тепер, як дві мотузки, по боках колиски. Побачивши таке диво і Амфітріон, і кадмійські воїни, і всі дванадцять ледачих служниць стали задкувати від колиски, хитаючи головами і пошепки розмовляючи один з одним. Такі вони були здивовані.

Усі вони вирішили, що, мабуть, самі боги піклуються про Геракла, якщо вони нагородили новонародженого хлопчика такою дивовижною силою. Людям нема чого боятися за його долю.

Але то було великою помилкою.

Як Геракл виріс і чому він убив свого вчителя Ліна

На другий день Амфітріон покликав до себе віщуна Тіресія, який умів передбачати майбутнє. Коли старець Тіресій глянув на Геракла, він одразу ж зрозумів, що перед ним лежить не проста дитина, а син великого Зевса. Тіресій провістив Амфітріону, що, коли Геракл виросте, він не тільки переможе всіх звірів і людей, але й допоможе самим богам впоратися зі страшними сторукими гігантами, які живуть на краю землі. Тіресій порадив Амфітріону берегти і якомога краще виховувати хлопчика.

Амфітріон вважав Геракла своїм сином і любив його більше, ніж Іфікла. Тому, коли хлопчик підріс, він запросив до нього вчителів: найвідоміших воїнів і мудреців. Майстерний Ефріт, який ніколи не робив промахів, навчив Геракла стріляти з лука, Автолк показав йому, як вправніше боротися з іншими хлопчиками, великий герой Кастор вчив його рубати мечем і кидати спис, а сам Амфітріон постійно брав його на свою колісницю і давав йому правити четвіркою гарячих коней.

Скоро Геракл став найвишуканішим і найсильнішим не тільки серед своїх однолітків, але й серед багатьох дорослих чоловіків.

Він був такий сильний і великий, що, граючи з іншими хлопчиками в сім камінчиків, у м'яча і в квача, ніколи не міг розраховувати свої сили. Замість камінців він клав на долоню великі кругляки й підкидав їх так високо, що всі діти кидалися від нього врізнобіч, боячись, щоб камені не проломили їм голови. А м'ячем Геракл бив так міцно, що хлопчики падали шкереберть. Ось тут Геракла й спіткало нещастя.

Суворий Лін навчав його усіх наук і мистецтву грати на великій семиструнній кіфарі. Науками Геракл займався охоче, але гра на кіфарі йому не йшла, тому що він рвав струни кожного разу, коли торкався їх пальцями. Це дуже сердило суворого вчителя Ліна, і якось він боляче вдарив Геракла. Геракл образився. Він з усієї сили пожбурих від себе кіфару і ненавмисно зачепив нею Ліна. Як завжди, він забув про свою незвичайну силу. Кіфара торкнулася вчителя самим краєчком, але вбила його на смерть.

Дізнавшись про це, Амфітріон злякався, щоб Геракл, володіючи такою страшною силою, не накоїв ще якихось бід і не покалічив маленького Іфікла або інших міських дітей. Порадившись з Тіресієм, він вирішив на деякий час відправити Геракла за місто і доручив йому пасти свої отари на кіферонських гірських луках.

Богиня Гера забирає в Геракла розум

Минуло багато років. Геракл виріс і змужнів. Він став сильним і сміливим юнаком, могутнім бійцем, відважним захисником своєї батьківщини.

Одного разу, коли він вирушив на полювання, сусідній цар Ергін напав за його відсутності на Фіви. Він підкорив собі фіванців і змусив їх платити йому непосильну данину.

Але Геракл, тільки-но він повернувся додому з полювання, зібрав разом зі своїм братом Іфіклом великий загін сміливців, напав на військо Ергіна, вбив його в лютій битві і звільнив батьківщину від ворогів.

У нагороду за це фіванський цар Креонт віддав Гераклові в дружини свою дочку, красуню Мегару. Радісним було це весілля, і гучним був веселий шлюбний бенкет. Самі боги зійшли з Олімпу і бенкетували разом із Гераклом. Один із молодших синів великого Зевса, невтомний Гермес, вісник богів, який всюди літає у своїх крилатих сандалях, подарував героєві чудовий меч. Бог світла й радості Аполлон дав йому лук із золотими стрілами. Майстерний Гефест своїми руками зв'язав йому панцир, а богиня Афіна вбрала його в дорогий одяг, який власноруч виткала для нього. Тільки зла Гера нічого не подарувала Гераклові: вона як і раніше ненавиділа і Геракла, і його мати Алкмену.

Геракл і Мегара щасливо зажили у палаці Креонта. Скоро у них народилося двоє дітей. Але Гера, яка в цей час знову стала дружиною Зевса, заздрила їхньому щастю. Вона постійно сварилася з Зевсом, і їй було прикро, що багато людей на землі живуть дружніше, ніж боги на Олімпі.

Одного разу діти грали біля ніг Геракла на шкурі лева. Їм подобалося розглядати величезні левові лапи і засовувати кулаки у

вишкірену пащу. Геракл милувався дітьми. Світлий вогонь мирно горів у вогнищі. Раптом легенько рипнули двері. Тихе полум'я злякано заметалося, розгойдуючи великі тіні на стелі. Геракл здивовано підвів голову: він подумав, що хтось увійшов. Але він нікого не побачив.

А це богиня Ата, ніким не помічена, прокралася до будинку. Підійшовши тихенько до Геракла ззаду, вона накинула йому на очі чарівну невидиму пов'язку, одурманила його розум і звела героя з розуму.

Так зробила Ата за наказом Гери, і, втративши розум, Гераклові стало здаватися, що лєвова шкура, яка лежала біля його ніг, раптом ожила, а діти перетворилися на жахливих двоголових чудовиськ.

Ошаленівший Геракл схопився з місця, з ревом накинувся на дітей і вбив їх одного за одним. Потім він став метатися по дому, крушити і ламати все, що потрапляло йому під руку. Дарма Мегара й Іфікл, що прибігли на шум, намагалися його заспокоїти. Він погнався за ними і до тих пір ганяв їх по всьому будинку, поки вони не вискочили на вулицю. Тут чарівна пов'язка впала з його очей, і божевілля одразу минуло. Геракл зупинився, здивовано озираючись навколо. Він ніяк не міг зрозуміти, чому дружина і брат тікають від нього. Задумливий, він повернувся додому, намагаючись пригадати, що таке з ним було, але коли побачив своїх мертвих дітей, мало знову не збожеволів від горя і відчаю. Закривши обличчя руками, він вибіг надвір, боячись озирнутися на свій розорений будинок, і біг доти, поки не настала ніч. Йому було так тяжко й гірко, що він вирішив ніколи не повертатися додому і пішов в інше місто, до свого друга Феспія.

Феспій, син Архегона, був мудрою людиною і добрим товаришем. Приголомшений нещастям, яке трапилось з його другом, він не став даремно докоряти йому і засмучувати марними сльозами. Він зробив краще.

– Вислухай мене, Геракле! – сказав він. – Тільки слабкі зітхають про те, що вже здійснилося, та плачуть про те, що не можна повернути. Той, хто міцний душею, прагне залагодити минуле гарними вчинками у майбутньому. І ти можеш зробити це.

Вчора, коли я проходив по міському базару біля храму Артеміди, я побачив натовп юнаків; вони запально обговорювали якусь новину. Я прислухався до їхніх розмов і дізнався, що у далекому Іолку Ясон, син Есона, збирає могутню дружину, щоб плисти в Колхиду по Золоте Руно, за скарбом Еолідів, Фрікса і Гелли. М'язи твої міцні,

Геракле, погляд твій ясний. Послухайся мене: іди в Іолк, до Ясона. Багато подвигів зробить він на своєму шляху, і, якщо ти разом з ним прославиш добрими справами своє ім'я, боги пробачать тобі твій вчинок...

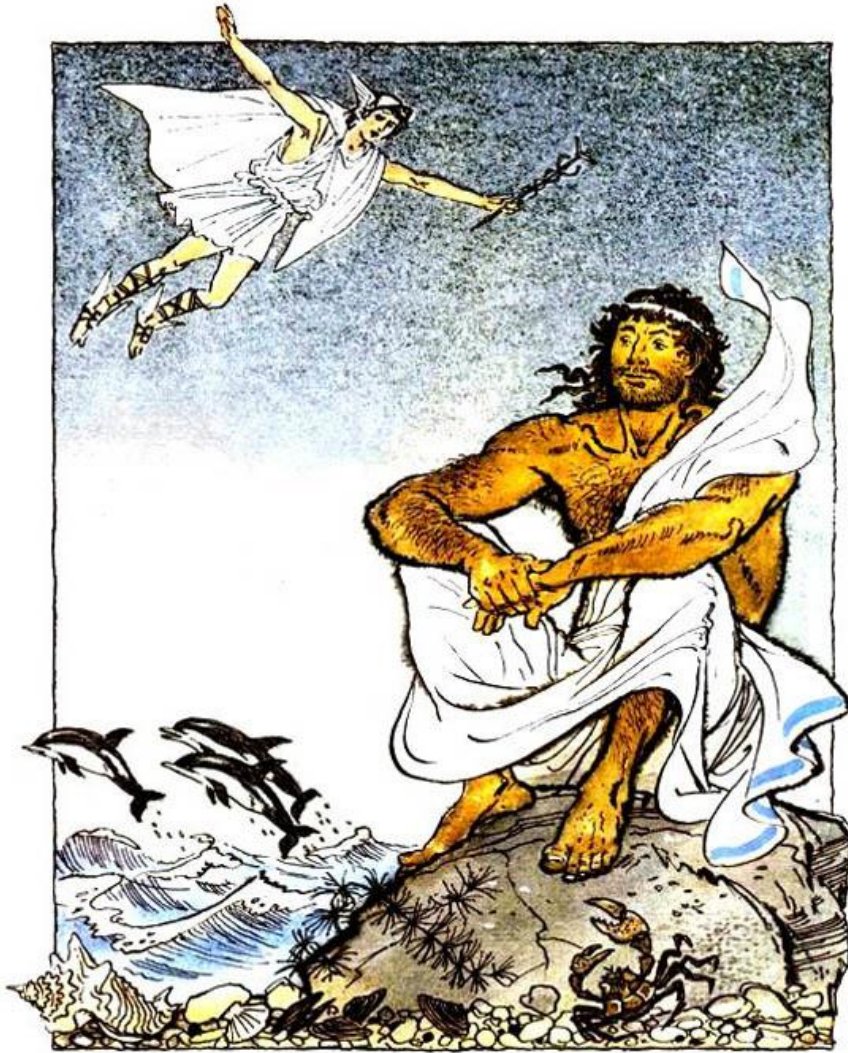
Так і зробив Геракл. Через вузький Істмійський перешийок, через горбисту Беотію і прибережну Локриду, мінаючи семибрамні Фіви, пробрався він у славне місто аргонавтів і поплив разом із ними в далеку путь.

Покірно підпорядковувався він у дорозі юному Ясонові, хоча сам був старший і сильніший за нього. Безмовно гріб він важким веслом на борту «Арго».

Але боги призначили йому долю, відмінну від долі аргонавтів. Коли одного разу, зійшовши на берег маленького острівця, він заглибився в ліс, щоб за наказом Ясона замінити зламане весло новим, у гущавині дерев зустрів його лукавий і прудконогий Гермес, юнак із пташиними крильцями на круглому шоломі й з другою парою крил на заднику легких сандалів.

– Брате мій Геракле! – сказав він йому. – Вислухай волю нашого батька Зевса. Покинь негайно славних аргонавтів: їхні подвиги занадто легкі для тебе. Іди до Аргосу. Там царює твій суперник Еврісфей, той, що народився на годину раніше, ніж ти. Стань слугою нікчемного боягуза Еврісфея. Роби все, що він накаже тобі, все, що могутньому накаже нікчемний. Коли ж ти виконаєш увесь важкий урок, всемогутні боги, я гадаю, дарують тобі прощення...

Як Геракл вступив на службу до царя Еврісфея

Почувши волю богів, Геракл здригнувся від гніву й образи. Він знав, що Еврісфей був нікчемна, паскудна людина, і всі люди сміялися з його дивовижного боягузтва. Подейкували, що Еврісфей боїться навіть власної тіні. Але, згадавши, що це боги посилають йому покарання за вбитих дітей, Геракл змирився. «Що ж, – подумав він, – я сам винен у тому, що трапалося. Адже я сам вчинив такий страшний злочин. Добре, що мені дозволено спокутувати таку велику провину. Краще я пообіцяю сам собі все своє життя сміливо боротися за нещасних і скривджених людей, допомагати слабким проти злих чудовиськ і драконів, як це робили великі герої до мене. Ось тоді я, напевно, й заслужу прощення». Розсудивши так, Геракл швидко вирушив у дорогу. Скоро він прибав до Аргосу.

Дізнавшись про прихід Геракла, Еврісфей зрадів, але разом із тим зблід від страху. Йому було дуже приємно, що боги змусили служити йому таку сміливу людину, але він злякався, щоб Геракл не надумав вбити його і захопити собі Аргоське царство. Через цей страх

Еврісфей не вийшов назустріч Гераклові. Він наказав йому чекати біля порога, а сам забрався на ліжко з ногами і почав міркувати, куди б йому відправити Геракла так, щоб самому прославитися, а Геракла погубити. Але тільки-но дурний цар спробував думати, він одразу ж заснув як убитий. Уві сні з'явилася йому богиня Гера й порадила послати Геракла полювати на страшного Немейського лева.

Еврісфей прокинувся дуже задоволений, наказав Гераклові вбити Немейського лева і цілий день розповідав байки про те, як йому прийшла в голову така розумна думка. Адже в ті часи дуже часто траплялося, що розумним і сміливим людям доводилося підкорятися злим, але багатим дурням.

Перший подвиг Геракла Битва з Немейським левом

Немейський лев був не простий звір, а страшна, величезна й чарівна тварина. Він був сином вогнедишного дракона Тіфона і гігантської змії Єхидни. Жив він у Немейській долині, неподалік від селища Клеани, і наводив страх на всі околиці своїми набігами. Хоробрий, але обережний Геракл навмисне зайшов у Клеани, щоб гарненько розпитати мешканців про звички лева. Він постукав у двері першої-ліпшої хатини – бідняка Моларха – і залишився у нього ночувати. Добрий Моларх охоче поділився з Гераклом останнім шматком черствого хліба та кухлем кислого вина, але, дізнавшись, куди він йде, так перелякався, що довго не міг вимовити жодного слова. Потім він впав на коліна і почав благати Геракла не ходити на таке небезпечне полювання.

– Це страшний звір, – говорив він Гераклові, – такий же сильний, як і лютий; зуби його легко розгризають найтвердіший камінь. Ось який це звір! Він живе в глибокій темній печері, і печера його зачаклована: поки він у ній, його не можна вбити ані списом, ані мечем, ані стрілою...

Так умовляв добрий Моларх Геракла, бо йому було шкода цього молодого воїна у білосніжному одязі й у блискучому, як золото, панцирі. Моларх був упевнений, що Геракл йде на вірну смерть. Бачачи, що гість не хоче послухатися його, він засмутився і сказав:

– Ось що, мандрівнику! Сьогодні всі люди в нашому селищі приносять жертви могутньому Зевсові. Хочеш, я теж принесу жертву, щоб Зевс зберіг тебе від страшного звіра?

На це Геракл відповів, усміхаючись:

– Добрий Молархе, краще почекай приносити жертви, поки я не вб'ю Немейського лева. Ти чекатимеш мене тридцять днів. Якщо я повернуся в цей термін з лєвовою шкурою, ми подякуємо Зевсові за вдале полювання. Якщо ж я не прийду на тридцятий день, то ти оплачеш мене, щоб тінь моя не тужила у підземному царстві мертвих.

Сказавши це, він підвівся, вдягнув свій високий шолом, підперезався мечем і вийшов з хатини. Старий Моларх сумно проводив його до порога. Довго стояв він біля дверей, похитуючи сиву голову: він був упевнений, що гість ніколи не повернеться назад.

Двадцять дев'ять днів пройшли у нестерпному чеканні. Тільки-но займалася зоря, Моларх виходив на дорогу подивитися, чи не біліє на ній плащ Геракла, чи не блищить його золотий панцир. Увечері

він сидів на порозі до тих пір, поки ніч не ставала чорною, як яма, що повна вугілля. Але скільки він не вдивлявся у темряву, Геракл не повертався.

Настав тридцятий день. Він прийшов і минув, а Геракла все не було. Сумний Моларх вимив руки і приготувався принести жертву в пам'ять загиблого героя. Але щойно він це зробив, хтось гучно постукав у двері. Моларх поспішив відсунути засув, думаючи, що це повернувся Геракл. Але замість Геракла до хатини увійшов незнайомий чоловік. Він був закутаний у темний плащ. Голову покривав дивний шолом небаченої форми. Густа борода закривала могутні груди, а брудні пасма волосся спадали на плечі.

– Якщо тебе звать Молархом, – сказав незнайомец хрипким і грубим голосом, – то постривай приносити жертву, тому що я приніс тобі послання від Геракла.

Дивлячись на темний плащ і космату бороду незнайомця, Моларх збагнув, що до нього прийшов сам лісовий бог Пан. Від страху в нього відібрало мову, він покійно сів на лаву і приготувався слухати, не сміючи навіть запитати грізного бога, чи живий Геракл. Гість опустився біля вогнища, затуливши своїм величезним тілом і без того слабкий вогонь. В хатині стало зовсім темно.

– Коли Геракл пішов від тебе, – почав гість, – його з усіх боків охопила нічна темрява. Він увесь час озирався назад, тому що боявся, щоб лев не стрибнув на нього з кущів...

Слухаючи хрипкий голос гостя, Моларх подумав, що Пан довго йшов і дуже втомився; тому він підвівся, налив у чашу своє останнє вино і мовчки поставив його на стіл. Гість жадібно схопив чашу, воднодух випив вино, витер губи рукою і продовжував свою розповідь:

– На світанку Геракл прийшов до Немейського гаю. Він пильно роздивлявся навсібіч, гадаючи, що звір засів десь між дерев. Але нічого не було видно. Тоді Геракл згадав, що Немейського лева не вбити ані стрілою, ані мечем, бо шкура його твердіша за камінь. Подумавши про це, він вирішив роздобути собі більш надійну зброю, вирвав із коренем молодий дуб, обрубав гілки і зробив собі важку палицю, тверду, як залізо. Ось вона, ти можеш на неї подивитися.

З цими словами гість простягнув Моларху величезну дубину. Моларх обережно помацав її, вона була така важка, що він не наважувався взяти її до рук. Гість з посмішкою поставив дубину між колін.

– Зробивши дубину, – вів далі він, – Геракл заліз на дерево й міцно заснув. Він проспав десять днів і десять ночей, набираючись сил для битви з Немейським левом. Нарешті він прокинувся і, побачивши, що лев не прийшов до нього у Немейський гай, вирушив у дорогу. Не встиг він вийти з гаю, як побачив прямо перед собою величезного кам'яного лева, що важко лежав на пагорбі понад самою дорогою.

Геракл вирішив, що це навколишні жителі висікли з каменю таку дивовижну статую. Він спокійно зупинився, вражений такою майстерною роботою. Раптом страховище підвело кам'яну голову і з грізним риканням скочило на ноги. Побачивши таке диво, Геракл одразу ж натягнув лук, націлився прямо в око жахливого звіра і спустив стрілу. Золота стріла блиснула, наче блискавка, але, мабуть, звір встиг опустити кам'яне віко, тому що вона відлетіла із дзвоном назад. Однак, засліплений її блиском, чарівний лев кинувся в бік і з ревом помчав геть. Геракл пустив навздогін другу стрілу, але й ця стріла відскочила від кам'яної шкіри. Лев побіг швидше і зник між пагорбів. Геракл підбрав свої стріли і похитав головою – їхні бронзові наконечники зовсім розплющилися. Він повісив лук на плече і, міцно стискаючи в руках палицю, побіг слідом за левом, дивуючись несподіваному боягузтву такого зухвалого звіра. Але Геракл пам'ятав, що Немейський лев такий само хитрий, як і лютий. Тому він обережно біг по слідах, побоюючись, що лев сховався десь близько в засідці й раптом вискочить на нього. Однак лева ніде не було видно, а сліди загубилися в кам'янистій Немейській долині. Геракл дуже довго блукав навколо, поки нарешті не дійшов до високої гори, порослої кущами. Він облазив скелі і обнишпорив кущі, але лева ніде не побачив. Тим часом настала ніч. Геракл запалив багаття, щоб звір не напав на нього в темряві. Але щойно стемніло, він почув глухе рикання звіра, який кружляв у темряві біля багаття. Геракл дочекався місяця й одразу ж побачив лева. Звір стояв на горі й

дивився на вогонь. Геракл схопив свою палицю і пішов угору по схилах гори. Але коли він дійшов до вершини, лев зник, наче провалився крізь землю.

Цілу ніч Геракл розшукував лева, а на світанку повернувся до багаття. Тільки-но промені сонця освітили землю, Геракл знову побачив звіра. З гучним криком він погнався за ним. Лев стрибками помчав до гори і знову пропав. Поспішаючи за ним по слідах, Геракл побачив у кущах біля підніжжя гори велику печеру. Здогадавшись, що в цій печері й ховається лев, він сміливо розсунув кущі, але одразу ж зупинився. Печера була вогкою, темною і такою тісною, що в ній нема де було розмахнутися дубиною. Геракла охопив страх...

– Ти кажеш неправду, – сказав тут Моларх, уперше перериваючи розповідь гостя. – Геракл не знає страху.

Але гість усміхнувся.

– Ти добре сказав, добрий Молархе, – відповідав він, – а все ж таки Геракл злякався. У глибині печери він побачив два зелених вогника, два страшні ока лютого лева, і з жахом покинув печеру. Я не хотів би, добрий Молархе, щоб ти коли-небудь бачив такі очі.

– Мандрівниче, – сказав Моларх, знову перериваючи гостя, – не муч мене і скажи: чи живий Геракл, чи помер?

– Слухай далі, – відповів гість, як і раніше посміхаючись. – Тільки-но звір помітив, що Геракл злякався, він вискочив з печери і хотів напасти на нього. Але Геракл запалив від багаття велику гілку і, лякаючи звіра вогнем, погнав його у глиб печери. Чим далі він ішов, тим вище піднімалися печерні склепіння. Геракл уже підняв палицю, щоб вдарити звіра, але цієї ж миті лев зник за виступом скелі. Геракл побіг за ним і з розгону вискочив геть з печери. Хитрий звір влаштував собі лігво з двома ходами; він оббіг гору, знову увійшов до печери через перший хід, знову вискочив з другого і знову помчав до першого. Так Геракл ганявся за звіром до пізньої ночі, поки нарешті не зрозумів, що ніколи не наздожене звіра, якщо не придумає якоїсь хитрості. Подумавши гарненько, він склав перед першим ходом величезне багаття, щоб звір не вийшов назовні, а сам поспішив до другого ходу і цілу ніч тягав до нього великі уламки скелі, поки нарешті не завалив дірку до самого верху.

На світанку він повернувся до першого ходу і, розмахуючи палаючою гілкою, сміливо пішов на лева. Побачивши, що йому більше нікуди подітися, лев повернув назад і з лютим ревом кинувся на Геракла.

Почувши це, Моларх схопився.

– Мандрівниче! – крикнув він, схопивши гостя за руку. – Якщо ти бог, скажи мені: чи живий Геракл?!

Але гість відвів його руку.

– Ти занадто поспішаєш, добрий Молархе, – сказав він спокійно. – Піднявши палицю, Геракл зі страшною силою вдарив звіра по голові. Удар був такий сильний, що кам'яний череп тріснув. Немейський лев упав до ніг Геракла і забився в судомах, намагаючись піднятися на ноги. Тоді Геракл схопив його руками за горло і стискав до тих пір, поки звір не задихнувся.

– Мандрівниче, – запитав Моларх, і очі його заблищали, – де ж подівся Геракл?

Гість розсміявся і сказав:

– Убивши звіра, Геракл пішов до старого Моларха і розповів йому, як він полював на Немейського лева.

Сказавши це, гість вихопив з вогнища головешку і яскраво висвітлив своє обличчя. Моларх скрикнув од несподіванки – він побачив перед собою Геракла, який за тридцять днів обріс бородою і густим кошлатим волоссям, зовсім як грізний бог лісу Пан. Над головою Геракла замість шолома височила морда Немейського лева, а тіло було вкрите кам'яною шкурою, твердою, як панцир...

Разом зі зраділим Молархом Геракл приніс подячну жертву Зевсу і вирушив зі шкурою лева до царя Еврісфея. Дізнавшись про повернення Геракла, Еврісфей затремтів від страху та заздрості, але

все ж таки пішов подивитися на шкуру. Він ішов назустріч Гераклові поважно і повільно, як личить царям.

Але коли він побачив жахливу голову лева з вискаленою пащею, він одразу ж забув про свою царську поважність, закрив руками обличчя, як усякий боягуз, і втік до палацу. Тремтячи, він звелів передати Гераклові, щоб той ніколи не смів приносити здобич до нього в палац, а показував її здалеку з високого пагорба. Геракл знизав плечима і посміхнувся, але послухався і забрав левову шкуру з палацу, щоб прибити череп над міськими воротами.

Цілу ніч Еврісфей сердився на Геракла через те, що той переміг лева і повернувся живим. Але найбільше він сердився на те, що сам злякався. Цілу ніч думав, як би йому скоріше погубити Геракла, куди б його відправити на вірну смерть. Під ранок Еврісфей заснув. Уві сні йому знову явилася зла Гера і порадила послати героя до отруйного Лернейського болота, туди, де жила жахлива змія Гідра, молодша сестра Немейського лева. Вона теж народилася від Тіфона і Єхидни.

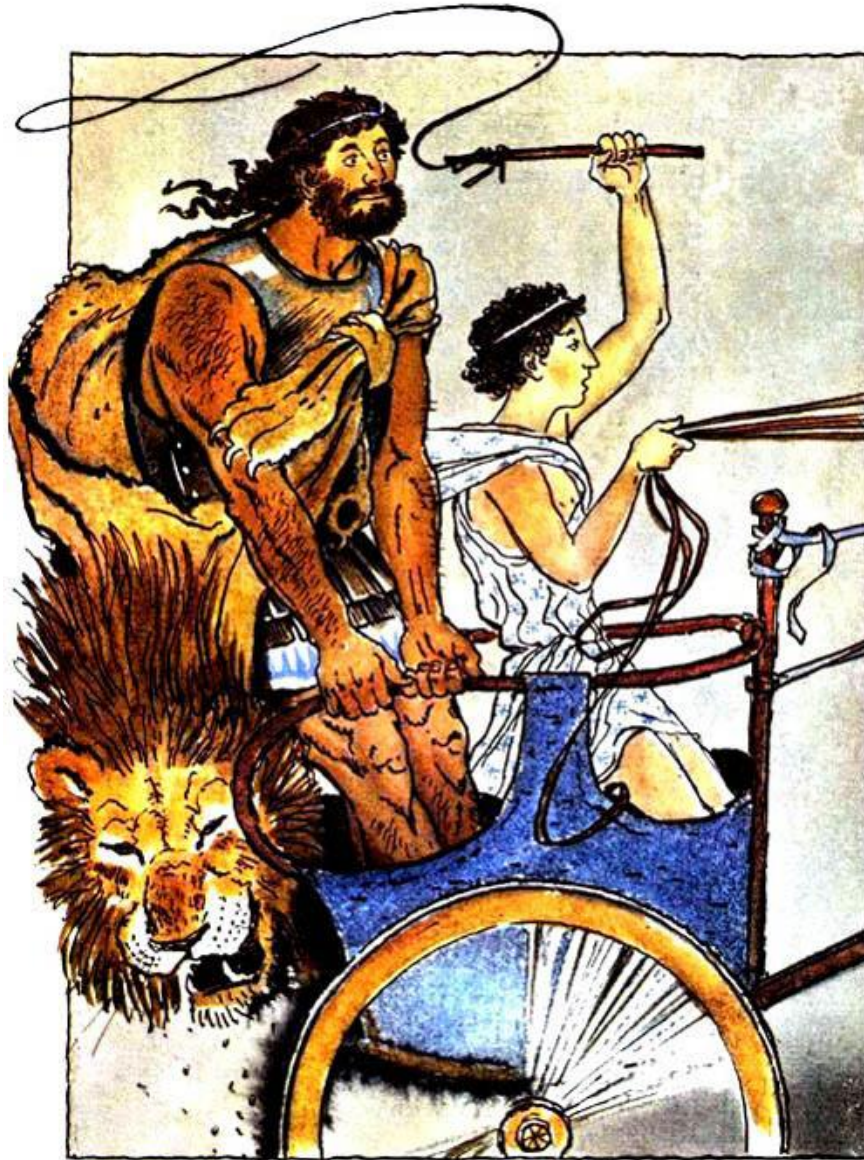
Еврісфей одразу ж зіскочив з ліжка і наказав передати Гераклові, щоб він негайно вирушав на пошуки Гідри.

Другий подвиг Геракла Битва з Лернейською гідрою

Геракл, не сперечаючись, одразу ж спорядився на новий подвиг. Але оскільки він дуже втомився, переслідуючи Немейського лева, то вирішив доїхати до отруйного болота на золотій колісниці свого вітчима Амфітріона. Треба було лише знайти гарного візника, а ніхто з друзів Геракла не хотів їхати з ним у місце, прокляте самими богами.

Лише Іолай, син Іфікла, благав дядька взяти його з собою. Іолай був ще хлопчиком, але він добре порався з кіньми Амфітріона і вміло перебирав однією рукою віжки. Бачачи, що діти у Фіванській землі стали хоробрішими за дорослих чоловіків, Геракл погодився взяти хлопчика з собою.

Легконогі коні, закусивши вудила і зігнувши шиї, швидко домчали їх до джерел Аміони, за якими тягнулося нескінченне море купин, вкритих отруйною іржею. Тільки суха осока стирчала серед цих купин та з одного берега спускалася до болота низька поросль.

Залишивши коней з Іолаєм біля джерела, Геракл узяв з собою священний меч, подарований йому на весіллі Гермесом, і ступив на болотну землю. Під вагою героя усе болото захиталося від краю до краю. Ноги його відразу ж потонули в бездонній моховій трясовині, з-під них пішли вгору барвисті бульбашки іржі. Від запаху отруйних трав кров прилила до голови. Обережно намагаючись шлях, Геракл крокував з купини на купину, а болото здіймалося й хиталося під ним. Раптом він зробив невірний крок – і провалився по пояс. Геракл схопився рукою за чахла деревце, що стирчало на сусідній купині, але сухе деревце зламалося. Ще трохи – і трясовина втягнула б Геракла з головою, але він зробив останній крок, і намацав тверде дно. Стоячи навшпиньки, вхопившись руками за мох, Геракл закричав Іолаєві, щоб той скоріше кинув йому з берега віжки. Іолай прив'язав до віжків камінь і кинув його Гераклові. Схопивши камінь, Геракл повис на віжках, а Іолай хльоснув коней, і

вони, дружно рвонувши колісницю, витягли Геракла на край трясовини.

Але щойно він скочив на ноги, обтираючи з себе отруйну багнюку, він почув відчайдушний крик Іолая.

Хлопчик стрибав на колісниці, показуючи рукою в густі зарості сухого очерету. Глянувши в той бік, Геракл здригнувся: прямо до нього повзло по болоту огидне чудовисько – Лернейська гідра з дев'ятьма головами. Усі дев'ять зміїних голів страшенно шипіли, висунувши роздвоєні жала. А купини все й далі здіймалися й хиталися під ногами героя. Годі було й думати змагатися зі змією на такій трясовині.

Крок за кроком Геракл став відступати до берега. Він боявся знову провалитися в болото і рухався повільно, а клубок зміїних голів усе швидше котився до нього. Страшна Гідра гналася за ним так стрімко, що Гераклові довелося захищатися мечем від зміїних жал. Але тільки-но він вийшов на берег, Гідра повернула назад і з шипінням поповзла до себе в очерет, задоволена, що ніхто не посміє напасти на неї в її хиткому царстві.

Тоді Геракл зрозумів, який подвиг доручив йому Еврісфей. Заспокоївши тремтячого Іолая і коней, що тулилися один до одного, Геракл став міркувати, як йому виманити Гідру на землю. Він наказав Іолаєві заїхати на північний край болота, звідки дув вітер, і підпалити сухий очерет. Іолай так і зробив. Згодом жовтий вогонь весело побіг по болоту. Зустрічаючись з іржавої болотною водою, він тріщав і сичав не гірше за змію.

Це була жахлива пожежа. Їдкий дим поповз по трясовині, і вітер гнав його якраз до того місця, де засіла Лернейська гідра. Відчувши вогонь, чудовисько виповзло із засідки і заковзало по купинах до берега, намагаючись втекти від Геракла в ліс. Але Геракл чекав на Гідру, піднявши над головою гострий меч. Тільки-но перша голова змії торкнулася землі, Геракл одним стрибком наступив їй на ший і помахом меча відтяв її геть. Тоді решта вісім голів, випустивши жала і оголивши отруйні зуби, накинулися на Геракла. Тіло змії оплело йому ноги наче залізними путами, а смертоносні зуби й жала клацали і ковзали по панциру, намагаючись знайти оголене тіло.

Меч Геракла блищав як блискавка. Одну за одною відрубав він ще сім голів, але дев'яту, найлютішу і найбільшу, він ніяк не міг відрубати, тому що вона була безсмертною. Гострий клинок меча проходив через цю голову, наче через м'який холодець, але не залишав на ній жодних слідів. Скинувши з себе тіло змії, Геракл схопив голову руками, намагаючись її задушити, але тут він побачив, що всі інші вісім голів знову відросли і кинулися на нього з

новою силою. Вивертаючись від Гідри, Геракл рубав і рубав мечем, а голови все відростали й відростали. І найстрашніше за всіх сичала середня, безсмертна голова. Скоро Геракл втомився рубати. Він уже втрачав надію здобути перемогу над Гідрою, як раптом йому саянула щаслива думка. Він став кричати Іолаєві, щоб той приніс йому палаючу гілку дерева.

Хоробрий хлопчик одразу ж зрозумів, що треба робити. Він прибіг, розмахуючи палаючою головешкою. Тільки-но Геракл відрубав зміїну голову, Іолай припікав палаючою гілкою криваву рану.

Від цього шиї Гідри зморщилися і нові голови перестали рости на них. Так загинули всі вісім голів отруйної Лернейської гідри. А дев'яту, безсмертну голову Геракл завалив великими каменями. Скільки не билася змія, вона не могла скинути з себе важкої кам'яної купи.

Тріумфуючи перемогу, Геракл вмочив свої стріли в отруйну зміїну кров і просочив їх зміїною отрутою, щоб стріли вбивали на смерть. Підбравши відтяті голови, він скочив на високу колісницю. Коні рвонули й, закусивши вудила, помчали його геть від болота, прямо в Аргос, до царя Еврісфея.

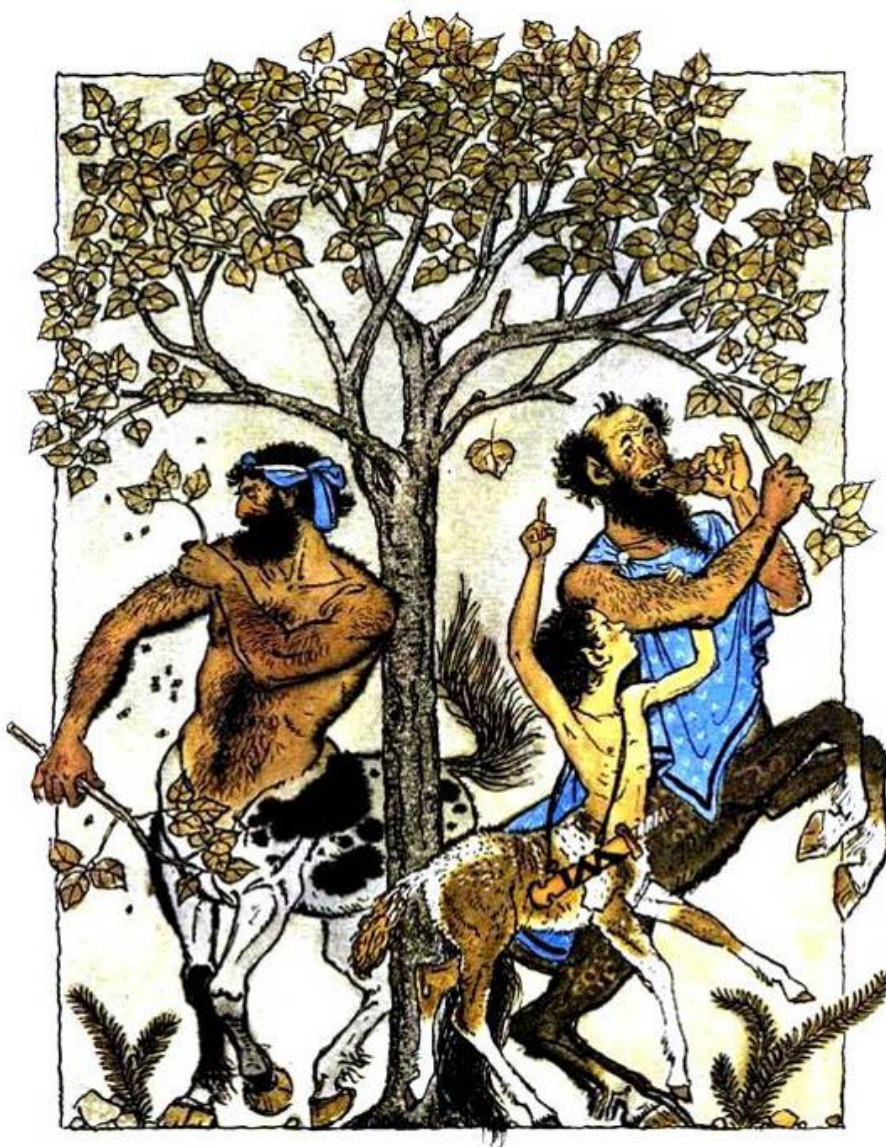
Але переляканий Еврісфей, звичайно, побоявся навіть подивитися на зміїні голови. Із золотого порога палацу він замахав руками і сердито закричав, вимагаючи, щоб Геракл, не заходячи додому, одразу ж пішов і підстрелив йому Ериманфського вепра.

Геракл у Кентаврів

Важко зітхнувши, Геракл зіскочив з колісниці, відпустив Іолая додому і, закинувши усі вісім голів у колюче терня, щоб їх ніхто не знайшов, пішов розшукувати цього нового звіра. Довго він ішов усе вперед і вперед, поки перед ним, впираючись вершинами в хмари, не постали кам'яністі гори Фолос. Цілий день підіймався герой по гірських стежках. Але чим далі він ішов, тим вище піднімалися перед ним гори. Спрага мучила Геракла. Він зупинився і став прислухатися, чи не дзюрчить десь струмочок; але замість плескоту води раптом долинуло до нього кінське іржання і гучний тупіт. Незабаром величезний гнідий кінь з'явився на схилі гори. Він мчав угору так стрімко, що камені летіли з-під копит. Кінь голосно іржав, а вершник кричав і махав руками. Геракл подумав, що вершник кричить і махає йому. Прикривши очі долонею, він гарненько вдивився в гнідого і мало не скрикнув од несподіванки.

Це був зовсім не кінь, а справжнісінький кентавр: напівлюдина-напівкінь. Там, де у будь-якого коня починається шия, у цього коня був людський тулуб – з животом, грудьми, руками і головою. Цей тулуб Геракл і прийняв за вершника.

Поки Геракл роздивлявся дивовижне створіння, людина-кінь зупинилася на гірській галявині і, приставивши обидві долоні до рота, засурмила у них, як у сурму. З усіх боків затріщали кущі. Цілий табун таких самих кентаврів неспішно продріботів повз Геракла, здіймаючи хмари куряви. Здивований Геракл пішов слідом за ними.

Скоро він вийшов на велику галявину в гірському дубовому гаю. Тут поміж дерев виднілися хатини, складені з грубих великих каменів і прикриті хмизом. Земля під дубами була утоптана, як гладенька глиняна підлога. Але нікого не було видно, тільки де-не-де валялися черепа оленів і купи кісток, та біля однієї з хатин стояв хвостом до Геракла гладкий вороний кентавр. Піднявши руки і задерши догори

голову з гострою борідкою, він зривав листя з високого дерева і засовував їх до рота, мирно відмахуючись своїм конячим хвостом від комарів і гедзів. Геракл голосно гукнув кентавра, вихопивши, про всяк випадок, свого меча.

Почувши голос, кентавр скочив дибки, повернувся на задніх ногах і під'їхав до Геракла з лагідним іржанням. Думаючи, що кентавр не зрозуміє його промови, Геракл показав знаками, що хоче їсти і пити. Але кентавр заговорив правильною і гарною грецькою мовою. Він повів Геракла до своєї убогої хатини, посеред якої палало невеличке багаття, і пригостив його смаженим м'ясом. Поки гість насичувався, господар руками рвав на шматки сиру оленячу тушу і пожирав її, з хрускотом розгризаючи хрящі. Цей кентавр, якого звали Фолом, безупинно розпитував Геракла, хто він є, звідки, як живуть люди і чи правда, що вони вміють кувати залізо й мідь. Він із захопленням розглядав золоті обладунки Геракла, його щит і меч і дивувався майстерній роботі.

Попоївши, Геракл попросив пити. Добрий Фол здивувався, почувши таке прохання. Він не міг зрозуміти, навіщо йому потрібно тримати воду вдома. У кентаврів не було ніякого посуду. Відчувши спрагу, вони скакали галопом на водопій до найближчої гірської річки і пили там як коні. Кентавр запевняв Геракла, що до цієї річки дуже близько, якихось дві-три милі. Але Геракл так втомився, блукаючи по горах, що відмовився йти туди разом з Фолом, хоча його і сильно мучила спрага. Тоді Фол підморгнув і сказав, що в одній з хатин старого кентавра Хірона стоїть велика діжка з вином. Тільки це – священний напій, що його подарував кентаврам сам бог вина Діоніс, і ніхто з них не сміє пити з бочки без дозволу Хірона. Говорячи про вино, Фол так смачно прицмокував язиком, що Геракл відчув нестерпну спрагу. Він став умовляти Фола дати йому хоча б одну краплю вина. Але Фол похитав головою і сказав, що ніяк не може порушити заборону. Інша справа, якщо Геракл сам зачерпне з діжки. Адже Геракл гість, а за законами гостинності гість може пити і їсти все, що захоче.

Кажучи це, Фол хитрував. Він добре знав, що Хірон дуже розсердиться, якщо хтось торкнеться священної діжки, але йому самому закортіло випити, тож він зважився відкрити діжку за допомогою прибульця. А тоді, у разі потреби, можна буде звалити всю провину на нього одного.

Геракл не розгадав хитрості Фола. Він увійшов до порожньої хижі Хірона, відкрив діжку, зачерпнув з неї прямо жменюю і став пити, а веселий Фол, примостившись поруч, потягував вино прямо з діжки.

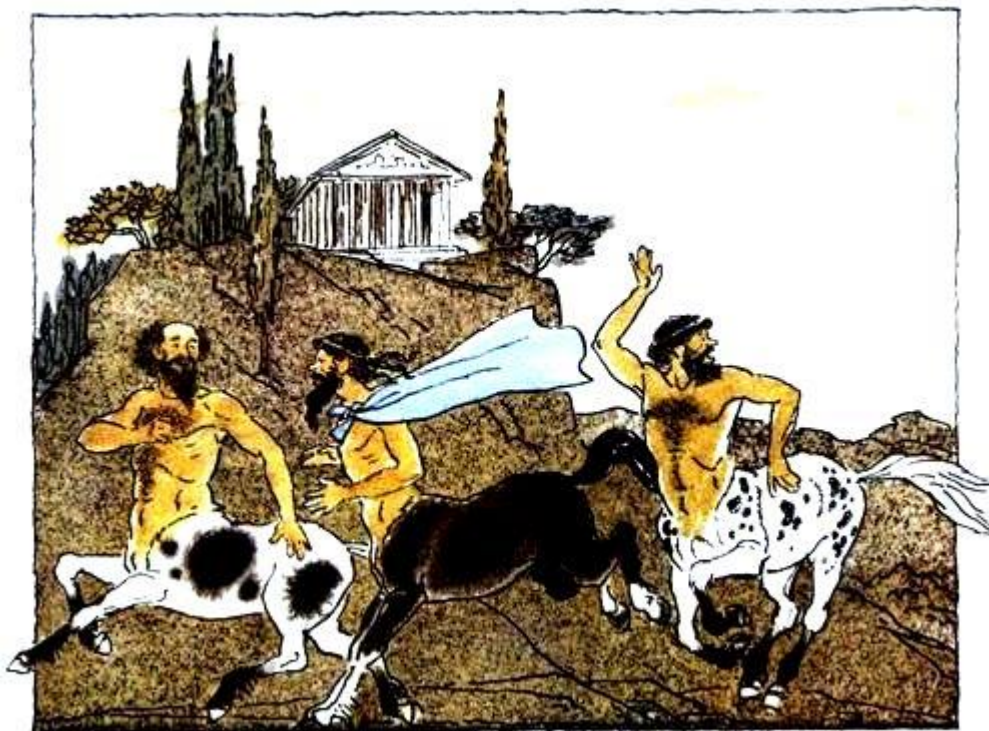
Так вони бенкетували, дуже задоволені один одним. Між тим інші кентаври своїм звіриним чуттям здалеку почули запах вина. Розлючені, вони помчали додому, по дорозі відламуючи шматки скель і піднімаючи з землі каміння, щоб пригостити ними непроханого гостя.

Почувши іржання і крики своїх розгніваних братів, Фол відбіг убік і, наче так і було, став пастися на галявині, між дубових дерев, покинувши Геракла самого виплутуватися з біди. Геракл з дверей хижки закричав кентаврам, щоб вони не кидали в нього камінням. Він нагадав їм стародавні закони гостинності і право гостя пити і їсти в чужому домі. Але розлючені кентаври не стали слухати Геракла. Цілий град каміння полетів у нього, вдаряючись об стіни хатини. Тоді Геракл вирішив захищатися. Він вийняв лук і сагайдак, натягнув тятиву і став пускати в кентаврів одну за одною смертоносні стріли, просочені отрутою Лернейської гідри. Два або три кентаври впали замертво, інші відступили, перелякані

несподіваною смертю, яку принесли їхнім братам маленькі й на вигляд зовсім не страшні стріли. Але коли отруйна стріла влучила в копито найсильнішого й наймудрішого з кентаврів, безсмертного Хірона, і той, обпалений отрутою, закричав відчайдушним голосом, увесь табун кинувся тікати. Пирхаючи і штовхаючись, кентаври скакали по вузькій гірській стежині. Геракл погнався за ними, щоб їх налякати.

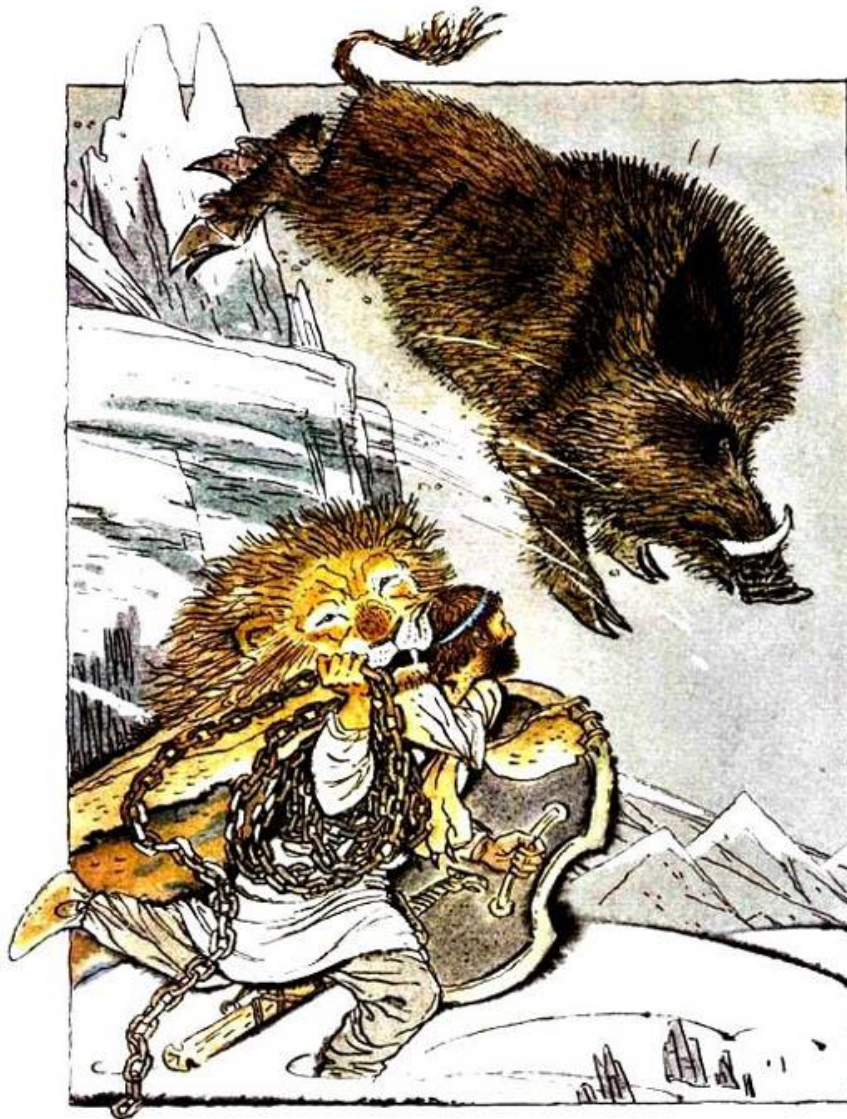
Між тим цікавий Фол підняв одну зі стріл, випущених Гераклом, і крутив її перед самим носом, намагаючись побачити, де в ній засіла смерть. Він теж не розумів, чому стріли приносять загибель. Непомітно для самого себе Фол подряпав руку об гострий кінець стріли. Страшна отрута проникла до його крові, і простодушний хитрун впав замертво. Повернувшись після гонитви і побачивши холодну тушу бідолашного Фола, Геракл гірко оплакав гостинного друга і, лише поховавши його, рушив далі.

Третій подвиг Геракла Ериманфський вепр

Не зупиняючись, він дійшов нарешті до тих місць, де переховувався Ериманфський вепр. Страшного звіра ніде не було видно. Герой присів відпочити на купі сухого хмизу під великим деревом, що ріс на схилі гори. Але тільки-но він це зробив, хмиз заворушився, забурчав і зарохкав. Величезна кабаняча голова висунулася з самої середини купи. Геракл ледве встиг відскочити. Ериманфський вепр вискочив з ями, розкидаючи на всі боки хмизовий дах свого

лігвища. Він був завбільшки з корову, його свинячі очі налилися кров'ю, щетина на гострому хребті піднялася дибки, а загнуті ікла націлилися прямо в живіт Гераклові. Вепр був такий великий і такий важкий, що якби він кинувся на Геракла, то вже, напевно, збив би його з ніг.

Хоч який сильний був герой, він все ж таки не наважився одразу вступити у двобій зі страшним звіром. Швидкий, як блискавка, відскочив він зі стежки в бік і сховався за дерево такої товщини, що п'ятеро людей не змогли б обхопити його стовбур руками. Лютий вепр наче буря налетів на дерево, вражаючи його ударами іклів. Піна клаптями падала з його пащі. Під важкими ударами стовбур затріщав. Листя та жолуді з шумом посипалися на землю. То відбігаючи назад, то кидаючись вперед, Ериманфський вепр з розгону трощив столітній дуб на друзки, намагаючись дістатися до Геракла. Марно герой намагався його вдарити мечем збоку. Меч залишав глибокі подряпини на шкірі вепра, але не міг завдати йому

смертельної рани. Бруд і піна змішалися з кров'ю чудовиська, яке з кожним ударом меча шаленіло все більше й більше.

Нарешті величезне дерево похитнулося. Погрожуючи розчавити Геракла, тяжко хруснувши, воно звалилося. Затріщали молоді клени навколо. Добре, що Геракл встиг ухилитися від падаючого стовбура. Хоча він знову опинився лицем до лица з розлюченим вепром. Але знову, перш ніж звір встиг кинутися на нього, Геракл відскочив убік. Ставши так, щоб сонячні промені відбивалися від гладенької поверхні щита, Геракл пустив цілий сніп променів у налиті кров'ю очі чудовиська і з гучним криком почав гамселити по щиту дубиною. Тоді, засліплений сонячним блиском, наляканий криком і дзвоном, Ериманфський вепр повернувся й побіг угору по горі, розкидаючи на всі боки столітні дуби своїми міцними боками. Похмуре рохкання звіра було схоже на рик Немейського лева. Однак Геракл невідступно гнався за ним, не перестаючи гриміти щитом і час від часу страшенно кричав. Кілька разів злісний вепр намагався зупинитися, але кожного разу Геракл лякав його блиском і криком і гнав його все вище й вище. Так дісталися вони до самої вершини гори, вкритої глибоким снігом. Тоді Геракл закричав так пронизливо і вдарив по щиту з такою силою, що переляканий звір впав у пухкий сніг і загруз по самісінькі вуха. Як не бився, як не гарчав вепр, він усе глибше загрузав у глибокому заметі.

Геракл накинув на страшну морду вепра шкуру Немейського лева, скував звірові ланцюгом усі чотири ноги і, насилу зваливши собі на плечі гігантську тушу, поніс її вниз, до царя Еврісфея.

Коли боягузливий цар побачив люту голову вепра та гострі загнуті ікла, він кинувся геть і забився зі страху у великий мідний чан, у який слуги зливали палацові помії. Він просидів там цілу ніч. Там він і заснув. А уві сні йому знову явилася богиня Гера.

Вранці Еврісфей виврався з чана, очистився від кірок і лушпиння і, напустивши на себе поважного вигляду, наказав Гераклові на цей раз зловити йому золоторогу Кіренейську лань.

Четвертий подвиг Геракла Кіренейська лань

Вислухавши новий наказ Еврісфея, Геракл глибоко замислився. Він знав, що у Кіренейської лані невтомні мідні ноги, що вона хитра і обережна. Знав він і те, що лань ця була улюбленицею богині Артеміди, яка нікому не дозволяла чіпати своїх улюблених тварин.

Подумавши про це, Геракл вирішив як слід приготуватися до полювання. Не гаючи часу, він вирушив до себе на батьківщину у Фіви і став там тренуватися з бігу. Щоранку, тільки-но сходило сонце, молодий Іолай на прохання Геракла сідав верхи на коня, найшвидшого з усієї четвірки Амфітріона, і з усією кінською спритністю скакав по долині. А Геракл біг поруч із конем, міцно тримаючись за його гриву.

Першого дня він зумів пробігти нарівні з конем тільки одну годину, другого – дві, третього – три години. Скоро Геракл привчився невтомно бігти за конем цілий день без їжі й питва, не зупиняючись ані на хвилину. Тоді він вирішив, що настав час полювання, і пішов на озеро, де часто пила воду ця прудконога лань. Засівши в кущах, він просидів нерухомо три дні й три ночі, чекаючи на обережну здобич. Три рази зірки здіймалися над горизонтом, три рази заходили вони за край землі, а лані все не було. Нарешті на четверту ніч Геракл почув легке постукування копит і, висунувши голову з кущів, побачив рогату тінь на тихій озерній воді. Нечутно поповз він по краю широкого озера, намагаючись підкрастися до лані якомога ближче. Але чутлива тварина розчула шелест гілок. Повернувши точену голову, лань оглянула берега і раптом, закинувши на спину роги, помчала геть від Геракла по вузькій лісовій стежці між дерев. Золоті роги її виблискували в смугах місячного світла. Геракл схопився і, шумно дихаючи, погнався за

нею. Дерева миготіли одне за одним, ноги бігунів невтомно рухалися, ледве торкаючись землі.

Вони пробігли ліс, вибігли на велику галявину, знову зникли в лісі, з'явилися на відкритому полі і все мчали й мчали – лань попереду, а Геракл за нею. Вони пробігли повз шістдесят сел і дев'яти міст; сонце встало, відкинувши на землю дві тіні, що без упину бігли одна за одною. Воно високо піднялося по небосхилу, обливаючи їх золотими променями, а вони все бігли – лань попереду, а Геракл позаду.

Чим далі вони бігли, тим менше ставала відстань між ними, тому що Геракл біг дуже швидко. Але все ж таки він не міг зрівнятися з ланню. Знемагаючи від сонячної спеки, Геракл на бігу скинув з себе важку шкуру Немейського лева і повісив її на дубову гілку. Потім він скинув з себе одяг, залишивши тільки широкий пояс на стегнах; потім він скинув сандалі, щоб легше було бігти, – а лань все линула попереду, ведучи Геракла все далі в гори.

Сонце стало хилитися до заходу, Геракл втомився від стрімкого бігу, а мідні копитця чудової лані стукали так само рівно по твердій землі. Тоді Геракл зібрав усі свої сили й кинувся вперед з такою швидкістю, що відстань між ним і ланню зовсім скоротилася. Бігти було важко, тому що шлях йшов угору. І все ж таки Геракл нагнав лань, але ледве він встиг простягнути руку, щоб схопити її за блискучі роги, як раптом прямо перед ним розкрилася широка і бездонна прірва. Впевнений, що лань тепер нікуди не піде, Геракл трохи сповільнив біг, а лань, наче пущена з лука стріла, перелетіла через жахливу безодню. Геракл різко зупинився; задихаючись від бігу, він стояв на самому краю обриву, а лань на тому боці мирно щипала травичку, зрідка поглядаючи на Геракла, ніби сміючись із нього.

Засмучений Геракл повільно пішов по краю прірви в обхід, намагаючись не упустити лань з очей. Він витратив багато часу,

кілька днів і ночей, для того щоб обійти прірву і знову вистежити лань. Потім знову почалася нескінченна гонитва. Кожного разу, коли Геракл наздоганяв лань, вона йшла від нього, то стрибаючи у глибокі річки, то ховаючись у густих заростях, то пропадаючи серед піщаних пагорбів.

Кожного разу після цього Гераклові доводилося розшукувати лань по слідах. Так мисливець і здобич йшли все далі й далі.

Лань завела Геракла у холодну країну гіпербореїв, де жили люди-песиголовці. Вона привела його до широкої річки Істру, в якій мешкали прекрасні жінки з риб'ячими хвостами. Тепер цю річку звуть Дунай. Але Гераклові нема коли було подивитися на песиголовців або поговорити з водяними красунями: надто він поспішав. Невтомний мисливець без упину погнав лань назад, від річки Істру в Грецію, поки не повернувся в ті місця, звідки почав полювання. Тут він зупинився, ліг на землю й міцно заснув. Він би ні за що не заснув, якби богиня Афіна, якій Зевс доручив допомагати Гераклові, не наслала на нього сон. Уві сні Афіна явилася Гераклові й порадила йому зловити лань сіттю.

Прокинувшись, Геракл так і зробив. Він швидко сплів із гнучких гілок і довгої осоки легку сітку, розставив її на стежці, по якій звірі ходять на водопій, і, вистеживши лань, погнав її прямо до сітки. Вискочивши на прогалину, лань понеслася по ній щосили і негайно заплуталася в сітці рогами. Тріумфуючий Геракл схопив її, повалив, зв'язав їй разом тонкі ніжки і на руках поніс до Еврісфея.

Але не встиг він зробити і ста кроків, як вся околиця задзвеніла від собачого гавкоту. Ціла зграя кудлатих псів вискочила на стежку і оточила героя, не пускаючи його далі. Слідом за ними вийшла з-за кущів розгнівана богиня Артеміда. У короткому мисливському одязі, із золотим півмісяцем у волоссі та з луком в руках, стояла під гіллям мирта юна богиня полювання. Натягнувши смертоносний лук, відстріль якого не може втекти жодна жива істота, Артеміда поціляла в серце Геракла. Гнівним голосом вона зажадала, щоб він негайно випустив лань, якщо не хоче померти. Не бажаючи дратувати богиню, Геракл смиренно відповів, що він зловив лань не по своїй добрій волі, а за наказом великих богів. Він попросив дозволу тільки показати лань Еврісфею з тим, щоб одразу ж випустити її. Грізна богиня пом'якшилася і дозволила Гераклові віднести лань до Аргосу.

Побачивши героя з Кіренейською ланню на руках, Еврісфей затремтів від гніву і заздрості до його великої удачі. Адже і так про Геракла говорила вся Греція. Про Геракла, а не про нього! Цар одразу ж приніс жертву богині Гері і за її порадою послав Геракла до Стимфальського лісу. Він зажадав, щоб Геракл вигнав з цього лісу і перебив знаменитих Стимфальських птахів, яких там водилося безліч.

П'ятий подвиг Геракла Геракл виганяє Стимфальських птахів

Вирішивши, що цей подвиг легший за всі інші, Геракл охоче вирушив до міста Стимфал, а звідти до дрімучого лісу, де жили дивні птахи.

Ще не дійшовши до лісу, він побачив цілі хмари величезних Стимфальських птахів. Вони кружляли в повітрі, стрибали по землі, сиділи на деревах і клекотали так голосно, що у Геракла задзвеніло у вухах. Коли вони здіймалися зграями в повітря, стояв такий брязкіт і дзвін, що Геракл подумав: «Чи не мідні пір'я у птахів?» Так

воно й було! Гострі страшні дзьоби Стимфальських птахів, їхні гачкуваті пазури й пір'я були з чистої міді.

Роздивившись птахів краще, Геракл зрозумів, що він жорстоко помилявся, і що цей подвиг анітрохи не легший за попередні. Але не встиг він ще зміркувати, що ж робити, як ціла зграя хижаків налетіла на нього зверху. Повітря гуло від їхніх мідних крил. Один за одним птахи проносилися над Гераклом. Раптом велика стріла влучила прямо в левову пащу, зачепивши волосся героя. Не розуміючи, звідки падають стріли, Геракл підвів голову й побачив, що Стимфальські птахи, кружляючи над його головою, струшують гострі блискучі пір'я прямо зі своїх крил. Кожне таке перо було вдвічі гострішим і важчим за звичайну стрілу: воно могло пробити людину наскрізь.

Добре, що Геракл, вирушаючи у Стимфальський ліс, розшукав у дубовому гаю шкуру Немейського лева, яку скинув, ганяючись за ланню. Він встромив свою дубину в пухку землю і, накинувши на неї

левову шкуру, присів навпочіпки у цій кам'яній фортеці. Потім він став пускати в птахів одну за одною золоті стріли, подарунок сонячного Аполлона. Один за одним падали птахи на землю, але ж їх було безліч, а у Геракла тільки дванадцять золотих стріл. Розстрілявши їх усі до останньої, Геракл став пускати з лука мідні пташині пір'я, вбиваючи Стимфальських птахів їхньою ж зброєю. Але на місце кожної вбитої птиці зліталися цілі зграї інших, і, хоч як влучно стріляв Геракл, він скоро зрозумів, що знищити всіх мідних хижаків неможливо.

Тоді він припинив своє полювання і, стомлений довгою стрільбою з лука, заснув під шкурою Немейського лева. І знову явилася йому уві сні богиня Афіна й порадила герою змайструвати якомога більше дерев'яних тріскачок, на зразок маленьких крилатих вітрячків, якими бавляться діти.

Геракл так і вчинив. У найближчому селі за допомогою жителів він виготовив таку безліч цих тріскачок, що, коли подув вітер і всі вони почали крутитися й тріщати, люди глохли від шуму.

На другу ніч Геракл відніс тріскачки до Стимфальського лісу і розставив їх там якраз під пташиними гніздами.

Здійнявся вітер, тріскачки закрутилися й загуркотіли, наповнивши ліс нестерпним стукотом. Перелякані птахи піднялися зі своїх гнізд і з сумними криками полетіли геть з насиджених місць, у далекі країни, до берегів Понта Евксинського. Підібравши кілька мідних птахів, підстрелених ним напередодні, Геракл зв'язав їх до купи лапами і відніс до Еврісфея.

Шостий подвиг Геракла Стайні царя Авгія

Весело бенкетував Геракл у палаці Еврісфея, а чутка про його дивовижні подвиги котилася з царства до царства, з міста до міста, до самого краю землі. Люди і боги скрізь прославляли героя. Але чим більше вони говорили про нього, тим сильніше заздрило йому Еврісфей. Злий цар бачив, що син Зевса не боїться ніяких подвигів. До того ж він відчував, як зневажає могутній слуга свого боягузливого господаря. І він остаточно вирішив звести Геракла непосильною роботою.

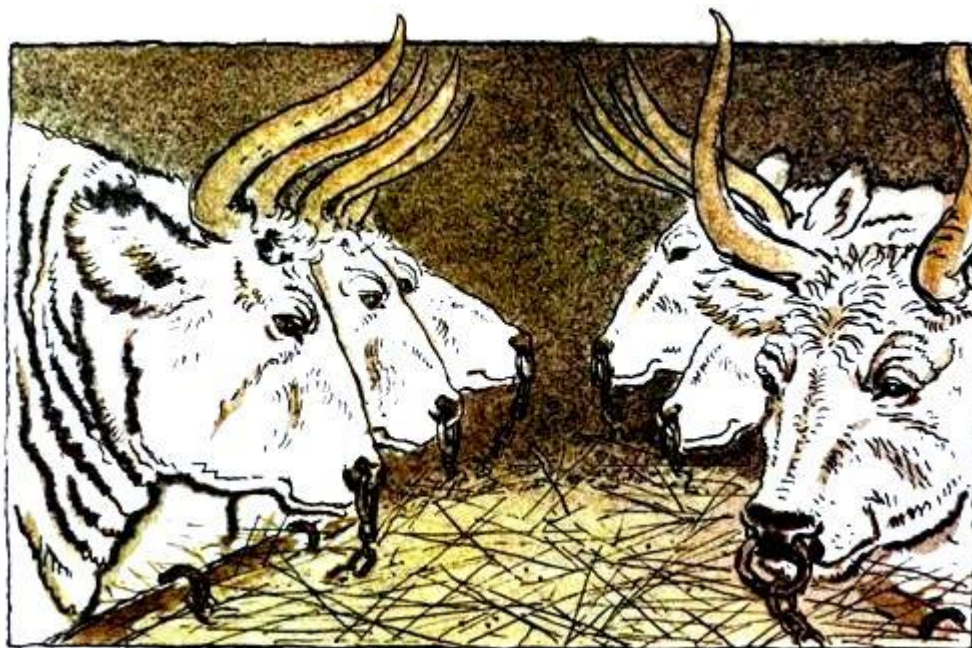
Похмурий і злий, Еврісфей цілими днями тинявся з кутка в куток, придумуючи, куди б послати героя, як би його зганьбити перед

усіма людьми. Кожної ночі Еврісфей випивав по цілій чаші снодійного зілля, щоб скоріше побачити уві сні підступну Геру.

Але богиня сама не могла нічого придумати, і цареві Еврісфею, замість неї снилися різні дурні сні. Від цього він прокидався ще злішим, ніж був увечері, і зранку починав бити своєю палицею всіх придворних.

Нарешті Гера вирушила за порадою до хитромудрого бога торговців – Гермеса. Син Зевса, Гермес любив свого брата Геракла, але ще більше він любив вигадувати для людей і богів усякі хитромудрі задачі, які ніяк неможливо розв'язати.

Вислухавши Геру, Гермес посміхнувся і сказав, що знайти нездійсненне для Геракла завдання зовсім не важко. Варто тільки послати його в Еліду до царя Авгія і наказати очистити від гною стайні, в яких цар тримав стадо своїх чарівних биків. Авгієві стайні ніхто ніколи не чистив, і за багато років у них накопичилася така товща гною, що ніякого людського життя не вистачило б на цю роботу.

– Тільки-но Геракл загляне в стійла, – запевняв Гермес Геру, – він відмовиться прибирати гній. Треба бути зовсім божевільним, щоб узятися за таку безнадійну справу.

Зраділа Гера негайно явилася Еврісфееві уві сні, і цар, схопившись, відправив Геракла прямо з бенкету чистити Авгієві стайні.

Дізнавшись про таку неприємну й брудну роботу, Геракл дуже образився. Як і багато молодих людей, він вважав подвигами тільки

ті справи, де є багато небезпек, свист стріл і дзвін мечів. Він ніколи не відмовлявся від справжнього подвигу, але зовсім не хотів копирсатися в гної. Однак мудра богиня Афіна шепнула йому, що це дуже корисна для людей справа. А будь-яка корисна річ, особливо якщо її нелегко зробити, і є справжній подвиг.

Подумавши, Геракл згадав, яку обіцянку він дав колись самому собі, мовчки взяв на плече велику лопату і рушив до Авгія.

Цар Авгій був найбагатшим царем на землі, тому що батько подарував йому три тисячі биків білих як сніг, дві тисячі биків червоних як кров і ще одного, особливого, який вночі блищав, немов зірка.

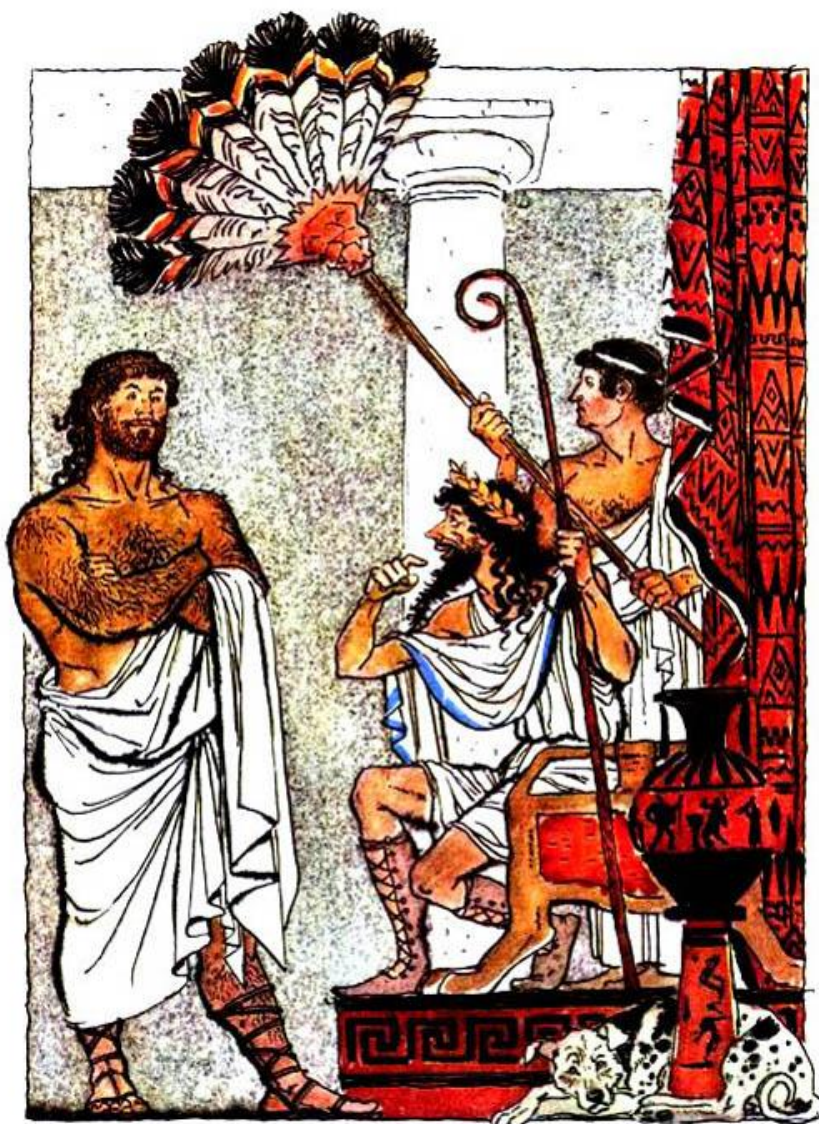
Усі бики були такі великі й люті, що жодна людина не могла увійти до стійл. Від цього тварини обросли гноєм і брудом до самих хребтів. Важкий запах гнилої соломи здіймався над стайнями, і люди в околицях стогнали, задихаючись від цих шкідливих випарів.

Прийшовши в Еліду, Геракл цілий день блукав навколо стаєнь, слухаючи грізний рев чарівних биків і дзвін золотих ланцюгів, якими їх прикували до стійл. Він оглянув усю долину за стайнями і гору, з якої бігли, наче ганяючись одна за одною, дві бурхливі річки – Алфея і Пеней. Роздивившись усе, що йому було треба, Геракл прийшов до царя Авгія і дуже спокійно сказав йому, що береться очистити величезні стійла за одну добу, якщо тільки царські пастухи зуміють вигнати звідти биків.

Почувши хвалькувату мову Геракла, Авгій так голосно розреготався, що навіть його бики відповіли дружним ревом. Слідом за царем засміялися й гості, що сиділи з Авгієм за столом, і той сміх був анітрохи не слабший за мукання биків: люди в ті часи вміли добре посміятися. А за гостями раби й слуги почали хапатися за боки, заходячись з реготу. Вибігши з палацу, вони розповіли воїнам про те, як нерозумно хвалиться Геракл. Воїни покидали на землю щити і залилися веселим сміхом. Скоро все місто потішалось з Геракла, а чарівні бики все топтали у своїх стійлах і ревли, як буря. Але Геракла не збентежили ці глузування. Він без будь-якого запрошення сів за стіл і, поки люди сміялися з нього, їв і пив стільки, скільки хотів.

Скінчивши сміятися, Авгій витер очі і запропонував Гераклові побитися з ним об заклад, що йому не очистити стаєнь і за цілий рік. Авгій був такий упевнений в цьому, що обіцяв Гераклові десяту частину своїх биків, якщо тільки герой зуміє дотримати свого

хвальковитого слова. А якщо Геракл програє, він повинен віддати цареві єдиний свій скарб – золоті обладунки та шкуру Немейського лева.

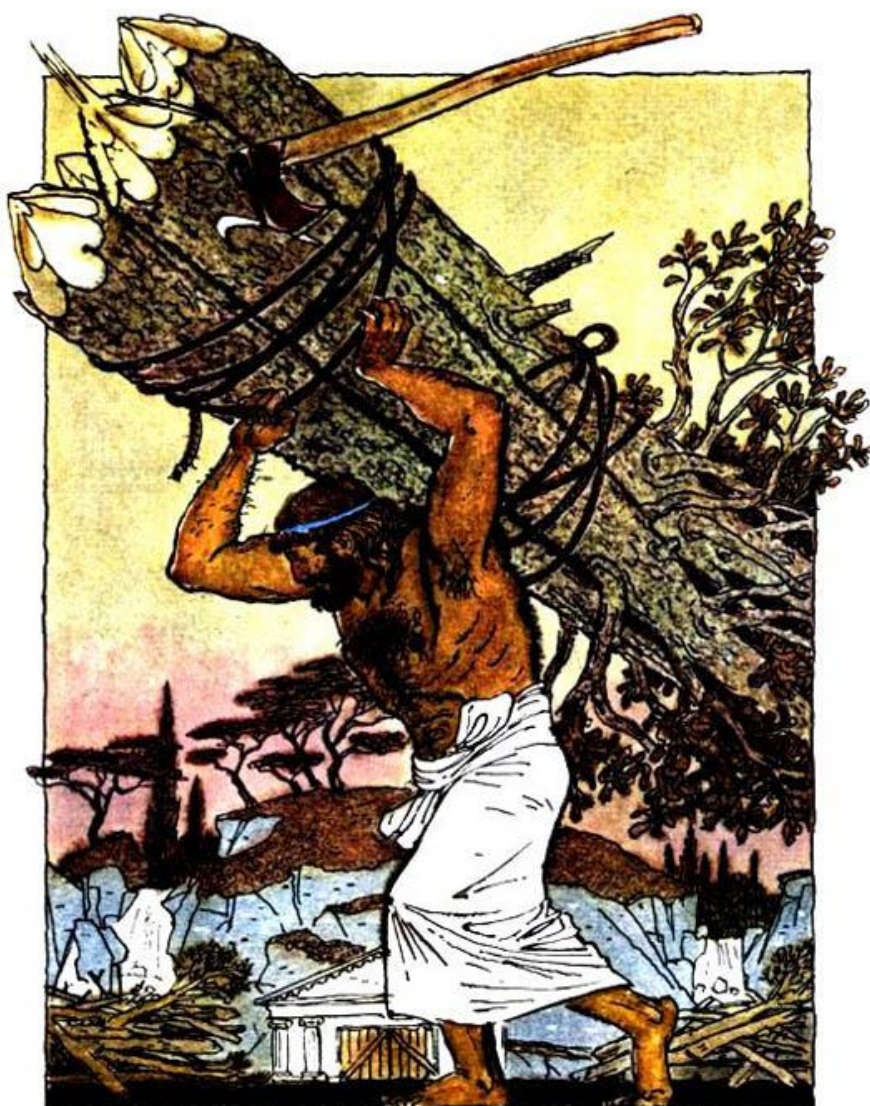

Усі, хто сиділи на бенкеті, умовляли Геракла відмовитися від дурної витівки, вважаючи, що він обов'язково програє, але могутній герой прийняв виклик царя.

Тільки-но почало світати, він узяв лопату, попросив у рабів сокиру й пішов через місто до лісу, що ріс в долині між двох річок. Поки він ішов вулицями, люди виглядали з дверей будинків, з-за колон храмів і, давлячись від сміху, показували на нього пальцями. Але герой не звертав уваги на них. Прийшовши в саму гущавину лісу, він став рубати і валити дерева одне за одним. До полудня весь ліс був зрубаний. Тільки свіжі пеньки стирчали з моху.

Скінчивши рубання, Геракл повалив товсті колоди до купи, обхопив їх руками і поніс на берег Пенеї. Там він кинув їх у воду, закидав

землею й камінням і зовсім загатив річку. Потім він влаштував таку саму греблю й на Алфеї.

Усе місто збіглося дивитися на роботу Геракла. Бачачи, як він тягає важкі колоди, веселі городяни перестали сміятися. Вони хитали головами, не розуміючи, навіщо Гераклові знадобилися греблі, і говорили, що знаменитий герой, напевно, втратив розум. Сонце вже сідало, коли Геракл добудував обидві греблі.

Він закричав пастухам, щоб ті скоріше вигнали всіх биків геть зі стійл і якомога ширше прочинили ворота. Потім Геракл спокійно сів на березі і став дивитися, як бурхливі води обох річок, прибуваючи з кожною хвилиною, піднімалися до самого верху греблі. Вода вирувала й гомоніла, намагаючись прогнати важкі колоди.

Між тим сам Авгій прийшов подивитися, що встиг зробити Геракл за день. Побачивши греблі, цар тільки знизав плечима, і всі погодилися, що Геракл, напевно, й справді божевільний: адже

сонце вже сідало, а він ще й не думав братися за чищення стійл. Але тільки-но сонце торкнулося землі, річки хлинули через греблі. Води їх з ревом злилися в один могутній потік і затопили долину, посередині якої височили Авгієві стайні. Крутячись і пінячись, потік увірвався у ворота брудних стаєнь і, перш ніж люди встигли отямитися, змив увесь гній і виніс його через другі ворота в широке поле. Те саме діло, яке люди не зуміли б зробити і за рік, річки зробили за півгодини. Стайні царя Авгія були очищені.

Тоді Геракл зруйнував греблі і, заспокоївши вируючі води, повернув потоки в колишні русла. Вода спала. Галявина одразу ж просохла, і Авгій, а з ним і всі люди, побачили крізь широко відчинені ворота настільки чисто вимиті стійла, наче самі бики вилизали їх своїми шорсткими язиками.

По всій країні прокотилася звістка про цей подвиг Геракла.

Сліпі співаки співали про нього, сидячи в куряві на осонні біля міських воріт. Матері розповідали про нього дочкам, а батьки синам. Але серце самого героя було неспокійне. Адже кров убитих ним дітей все ще турбувала його совість. Шість великих справ зробив він. Багато разів дивився в очі смерті. Але завжди легше зробити поганий вчинок, ніж потім загладити свою провину. Про це ніколи не можна забувати.

Потрібно було зробити ще чимало подвигів, перш ніж Геракл міг отримати бажане прощення. Треба було поспішати. Великий герой не хотів постаріти і вмерти, не виконавши призначеного йому богами уроку. І він не став сперечатися з жадібним скнарою Авгієм, коли той відмовився заплатити йому за очищення стаєнь.

– Радій, царю скнар! – з презирством сказав герой Авгієві. – Немає в мене часу зараз доводити мою правду. Але бережися того дня, коли я зроблю свій дванадцятий подвиг. Тоді я повернуся сюди, і ти пошкодуєш про свій обман.

Сказавши це, він пішов з Еліди і прийшов назад до Еврісфея. А люди з тих пір і по наші дні, коли хочуть розповісти про якийсь брудне і безладне місце, кажуть: «Це справжні Авгієві стайні».

Сьомий та восьмий подвиги Геракла

Довго думав миршавий і боягузливий Еврісфей, перш ніж призначити своєму могутньому слугі новий урок. Він бачив, що

мужність і сила Геракла не знають меж. Здавалося – усі небезпечні й важкі роботи вже зроблені.

В цей час дійшла до царя дивовижна звістка.

– Далеко за синім морем, – говорили цареві приїжджі купці, – лежить багатий острів Крит. Царює там гордий цар Мінос. Він не боїться нікого з людей; він наважується порушувати навіть волю богів. Нещодавно трапилося з ним ось що. Бог моря Посейдон вислав з морських глибин на берег прекрасного круторогого бика. «Цього бика, – наказав бог, – ти, Міносе, повинен відвести до священного гаю на березі й там принести мені в жертву, заколовши його на камені, обточеному моїми хвилями».

Отак і треба було б зробити цареві. Але гордому Міносу дуже сподобався огрядний і гарний бик. Він пустив його у своє стадо, а в жертву богу приніс звичайне теля.

Тяжко розгнівалося море на Міноса за таку зухвалу насмішку. Хвилі його з шумом вдарилися об критські береги, і тієї ж миті биком оволоділа велика лють. Наче скажений, кинувся він геть од стійла, ревучи на всі околиці диким ревом. Чимало днів пройшло з того часу, а цей морський бик усе ще бродить по полях і лісах Криту. Він вбиває і калічить людей, і немає сміливця, який зміг би приборкати його.

Цар Еврісфей зрадив такій звістці. «От, – думав він, – справжня задача для мого слуги». Але він хотів зробити роботу Геракла ще більш важкою і складною. Тому, посилаючи його по Критського бика, він разом наказав йому привести з далекої країни Фракії страшних кобилиць царя Діомеда.

На високому морському березі побудував свій похмурий палац жорстокий цар Діомед. Між гострими брилами скель височіли поруч із цим палацом міцні стайні. Там, прикуті до дубових ясел, рили копитами землю, хропіли й косили очі прекрасні гніді кобили. Їхня шерсть блищала, як мідь. Їхні шиї гнулися до самих копит. Але горе було тому, хто підійшов би ближче до цих швидконогих скакунок. Вони не їли ні сіна, ні свіжої трави, ні золотого вівса, ні ячмінних зерен: це були коні-людожери.

І кожного разу, коли буря розбивала корабель навпроти палацу Діомеда, його слуги підбирали потоплюючих і кидали їх на поживу кровожерливим кобилицям свого повелителя.

Нелегко було Гераклові виконати новий наказ боягузливого й підступного Еврісфея. Але що робити? Із ломакою в руках (двадцять вояків не могли б підняти з землі ту палицю), з рудою шкурою Немейського лева на плечах він рушив у далеку путь. На легкому кораблі плив він на острів Крит, і веслярі корабля дивувалися добродушності й силі великого героя.

Порожньо і безлюдно було в ті дні на Криті. Дороги заросли будяком і колючим акантом, поля стояли покинуті: усі боялися страшного бика.

Могутній герой сміливо пішов назустріч чудовиську. На глухому перехресті вони зустрілися. Бик, нахиливши голову, зі злісним ревінням кинувся на Геракла. Але сміливе серце не здригнулося.

Дочекавшись, поки бик підбіг зовсім близько, Геракл схопив його могутніми руками за роги і притиснув головою до землі. Як не рвалася дика тварина, як не хрипіла, як не крутила налитими

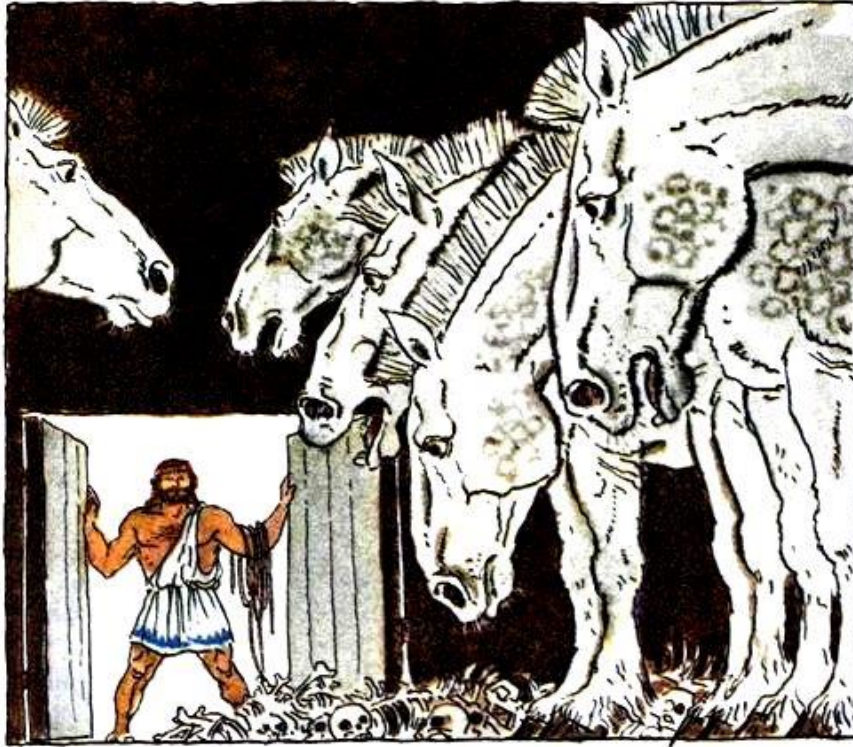
кров'ю очима, усе було марно. Надівши на бика ремінну узду, Геракл сів на нього верхи і поплив через море до царя Еврісфея.

Побачивши бика, Еврісфей, як завжди, жахнувся і сховався в палаці, а бика наказав скоріше випустити за міські стіни. З ревом помчало страховисько по всій країні, наводячи страх на жителів. Довго носилося по горах і долинах Греції, поки далеко, в країні Марафонській, не спіймав його інший великий герой Тесей.

А Геракл між тим уже плив до Фракії, де над могутньою безоднею на чорних скелях височів палац Діомеда і люто іржали страшні кобилиці.

У той час, коли він підійшов до стайні, Діомед полював у лісах своєї країни. Геракл безстрашно відчинив ворота і зайшов у стійло, усипане людськими кістками. Він пов'язав мотуззям перелякану варту, сміливо накинув вуздечки на кровожерних коней і повів їх до свого корабля.

Але слуги дали царю знати про те, що трапилося в його стайнях.

Розгніваний цар кинувся зі своїми воїнами на морський берег і тут зустрів Геракла.

У жаркому бою Геракл переміг войовничих фракійців. Одним ударом дубини він розбив голову лютому Діомедові і жбурнув його тіло на поживу коням.

Потім Геракл відвів страшних кобилиць Еврісфееві.

Еврісфей, як і належить жадібному боягузу, не зберіг і цих кобил. Тремтячи від страху, він звелів випустити їх в дикі Лікейські гори. Там, між скелястих круч і соснових лісів, на них напали злі гірські вовки, і скоро тільки старці-співаки у своїх піснях поминали страшних тварин та їхнього жорстокого господаря.

Дев'ятий подвиг Геракла Пояс Іпполіти

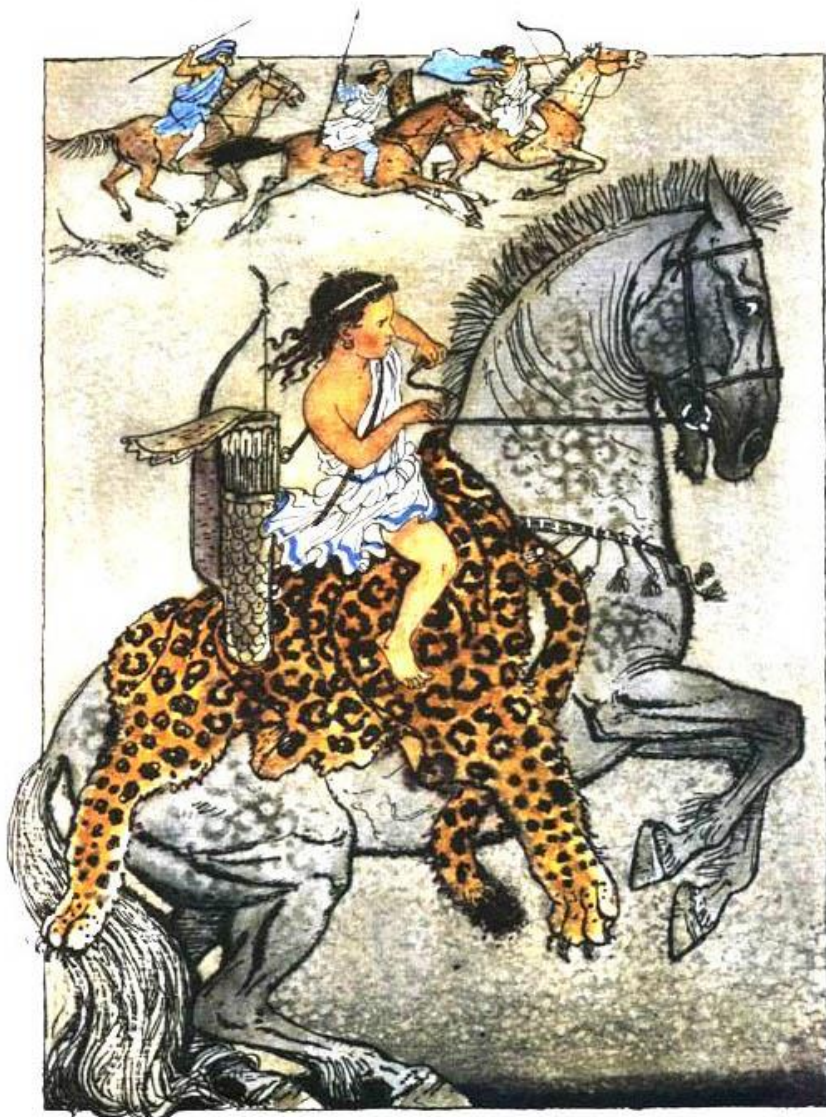
Цар Еврісфей був завжди похмурий і смурний. Він ненавидів усіх, хто був розумніший, хоробріший і сильніший за нього. Але була на світі одна істота, яку він любив до нестями – його дочка, золотокоса царівна Адмета.

Коли Адмета сміялася, цар Еврісфей усміхався. Зате коли вона плакала, він скреготав зубами, і горе було людині, винній в її

сльозах. Якщо ж Адмета говорила: «Я хочу!», її слово було сильніше за всі закони у царстві Еврісфея.

Якось служниця розповіла Адметі дивовижну історію.

– За далеким Евксинським Понтом, – говорила служниця, – лежить таємнича країна амазонок. У цій країні немає чоловіків, там живуть самі жінки. Але це не просто жінки. З колиски вони навчаються воювати. Їхні іграшки – гострі мечі та луки з дзвінкими стрілами. Зовсім ще маленькими дівчатками вони вже сідають в сідла і скачуть по горах і долинах своєї країни, як найсміливіші вершники. Не було ще жодного полководця, який зумів би – хитрістю чи силою – перемогти сміливу кінноту амазонок. Ніколи ще ворог не пробирався до їхньої столиці, знаменитого таємничого міста Теміскіри. Це місто височіє там, де бурхлива річка Термодон впадає в сердитий Понт Евксинський. Посеред міста височіє пишний палац, а в ньому живе велика цариця амазонок, прекрасна Іпполіта.

Багато чудових скарбів зберігається в скринях і коморах її палацу. Там є дорогоцінні камені, узяті сміливими вершницями в бою, і військові кольчуги з тонких золотих ланцюжків. Там є кришталеві келихи, привезені з далеких східних країн, і строкаті чепраки, якими накривають спітнілі спини царських коней. Але дорожчий за всі коштовності для цариці Іпполіти її чарівний пояс: цей пояс вона вдягає, готуючись до бою. Він не гарний і не пишний. Зате його подарував Іпполіті сам жорстокий бог війни, кривавий Арес. Цей пояс приносить щастя в бою. Ось чому амазонки стережуть його як зіницю ока. Горе тому, хто захоче забрати його в них.

Коли золотокудра Адмета почула цю розповідь, їй захотілося отримати і приміряти такий дивовижний пояс. Надівши свої маленькі сандалі, вона побігла по кам'яних плитах палацу в ті покої, де жив її батько. Кинувшись йому на шию, вона сказала, що більш за все на світі вона хоче негайно отримати у подарунок чарівний пояс цариці Іпполіти.

Еврісфею самому ніяк не вдалося б здобути цю велику коштовність. Але ж Геракл ще не здійснив усіх призначених йому подвигів. І ось знову наказує миршавий царьок герою покинути рідну країну і забрати у відважних амазонок чарівний пояс їхньої цариці...

Довго легкі кораблі Геракла пінили гострими носами хвилі. Довго плів він з милої Греції у той бік, де влітку сходить сонце. Нарешті перед ним виросла на морському березі столиця амазонок Теміскіра. Супутники Геракла витягли на берег свої кораблі, розпалили навколо них багаття і стали табором під стінами великого міста. Незабаром почулися звуки сурм. Цариця Іпполіта сама прийшла в табір дізнатися, що треба в її землі чужинцям. Мирно і шанобливо зустрів герой сміливу царицю амазонок. Нічого не приховуючи, він розповів їй усе про себе і про свою службу в Еврісфея. Вислухавши його розповідь, Іпполіта розчулилася: бо вона все ж таки була жінкою.

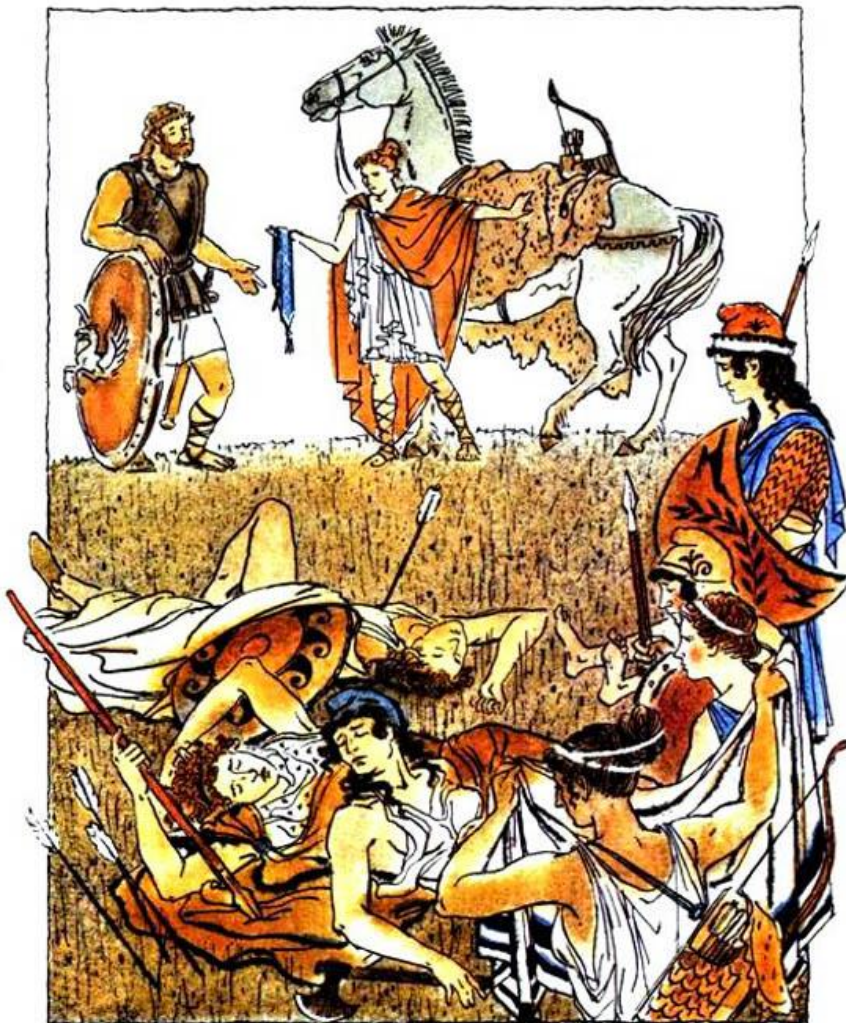
– Не турбуйся, сине Зевса, – мовила вона, – тобі не доведеться проливати кров через мій чарівний пояс. Правду кажучи, він дорожчий мені за всі мої скарби, але для тебе я не пошкодую його. Будь моїм гостем, Геракле. Відпочивай з миром. Через кілька днів я віддам тобі свою найбільшу коштовність. – Так мирно змовилися між собою ці сміливі і благородні люди.

Але підступна богиня Гера все ще не втрачала надії погубити ненависного їй Геракла. Темної ночі, обернувшись амазонкою, вона

проникла в Теміскіру і пішла по її темних вулицях, нашіптуючи усім стрічним брехливі промови.

– Не вірте Гераклові, – говорила вона. – Його добродушність оманлива. Не пояс потрібен йому – він хоче викрасти нашу царицю і відвезти її в далекі країни.

І вона так багато і так довго, так хитро вмовляла простодушних войовниць, що врешті-решт вони повірили їй. Негайно скочивши на своїх коней, амазонки взялися за зброю і кинулися до табору Геракла. Їх було багато, а греків мало. Сміливі вершники одна за одною нападали на самого героя, але одну за одною він валив їх на землю. Ось вже впала швидка, як вихор, Аелла. Загинула і Протоя, жінка-герой, яка сім разів поспіль перемагала найхоробріших воїнів. Потрапила в полон наставниця Меланіппа, і військо амазонок побігло в жаху перед Гераклом. Цариця Іпполіта поспішила вручити йому свій пояс. Гірко похитав Геракл головою:

– О Іпполіто, – сказав він їй з докором. – Я не хотів кровопролиття та загибелі твоїх сестер. Навіщо ви послухалися підступних промов матері богів?

Перед розлукою він дружньо обійняв царицю амазонок. Невтішно оплакувала вона смерть своїх кращих подруг, але не сердилася на Геракла. Вони розійшлися друзями, і згодом золотокоса Адмета вже гралася поясом Іпполіти. Втім, він їй не сподобався. Він був бідний на вигляд і негарний. Для того щоб оцінити його як належить, треба було мати велике й сміливе серце. Дочка ж боягузливого Еврісфея зовсім не відрізнялася мужністю. Ось чому пояс Іпполіти скоро зник невідомо куди.

Десятий подвиг Геракла Бики Геріона і хитрий велетень Какос

Далеко від Греції, в тому боці, де ввечері сонце палаючим колом спускається у зелені хвилі океану, лежав серед вічнорухливих вод пустельний острів Еріфея. Він був дикий і безлюдний. Тільки час від часу лунали на ньому лункі, важкі кроки. Це величезний, наче хмара, триголовий велетень Геріон приходив сюди оглядати стада своїх биків. У безпеці і спокої паслися вони на зелених луках Еріфеї.

Ліниво пощипуючи соковиті трави, мирно бродили по безлюдному острову ці бики, величезні, як найвеличезніший слон, вогненно-червоні, як ті хмари, що горять вечорами на заході. Ані звір, ані людина не могли дістатися до них через бурхливі води західного моря. Але, боячись за свої стада, Геріон все ж-таки приставив охороняти і пасти їх іншого велетня, Еврітіона.

Еврітіон був такий само великий, як і його господар Геріон, але не був триголовим. Зате на допомогу пастуху-гіганту господар дав страшного пса Орта. Цей пес одним ковтком міг би проковтнути одразу десять величезних левів або тигрів.

Тож, по биків Геріона і відправив свого могутнього слугу Геракла боягузливий і жадібний Еврісфей, коли настав час йому зробити свій десятий подвиг.

Довго йшов покірний Геракл на захід, через ті землі, де тепер розташовані Франція та Іспанія. Він перебирався через високі гори, перепливав бурхливі річки. Нарешті він досяг місця, біля якого Африка відокремлюється від Європи вузькою й глибокою протокою.

Через цю протоку Геракл перебрався з великими труднощами. На згадку про свою подорож на обох берегах він поставив високі, схожі на стовпи, скелі. Ми тепер називаємо ці скелі Гібралтаром. У давнину їх називали Геркулесовими стовпами. Вони знаходяться так далеко від сонячної Греції, що тільки хвалькуваті люди й брехуни наважувалися в ті часи запевняти, ніби й вони, як Геракл, доходили до їхнього підніжжя. Ось чому й досі, коли хочуть сказати, що якась людина багато бреше і хвалиться, кажуть: «Ну, він дійшов до Геркулесових стовпів».

Минувши це похмуре місце, Геракл вийшов на берег бурхливого західного океану. Там було так порожньо, що навіть герою стало моторошно. Солоний вітер рвав пінні гребені хвиль, свистів у мертвих мушлях на прибережному піску, шарпав пасмами водоростей, викинутих на берег прибоєм. Далеко, за відкритим простором моря, лежав сірий острів Еріфея. Але жодного вітрила не було видно удаліні, ані сліду від човна на сирому піску, ані навіть викинутих морем колод, щоб сколотити пліт. Геракл сів на левову шкуру, поклав поруч із собою важку палицю і вірний лук і,

обхопивши коліна могутніми руками, став похмуро дивитися на пінні гребені хвиль.

День хилився до вечора. І раптом побачив Геракл, що Геліос – бог сонця – на своїй променистій колісниці почав спускатися з висоти небес на захід і з кожною миттю наближається до нього. Напівзасліплений сяйвом і блиском, розгнівався Геракл на сонячного бога. Він схопив свій лук і поцілів гострою стрілою у променистого Геліоса.

Бог сонця здивувався такій сміливості. Але він не розсердився на сина великого Зевса. Розпитавши, в чому справа, дізнавшись, що робить герой у цьому дикому краї, він позичив Гераклові свого човна. На цьому човні Геліос кожної ночі сам переїжджав через океан, щоб уранці знову піднятися над східним краєм землі.

Зрадівши, Геракл сів у човен сонця і, перепливши море, прибув на дикий острів. Ще здалеку долинуло до нього по хвилях океану гучне ревіння пурпурових биків, але щойно він ступив на берег, як страшний пес Орт із хрипким гавкотом і гарчанням кинувся на нього.

Одним помахом жезла герой відкинув жахливого пса, другим ударом вбив велетенського пастуха і, зібравши биків, погнав їх до свого човна.

На півдорозі до берега наздогнав його господар биків, триголовий велетень Геріон. Але трьома стрілами герой вразив чудовисько і спокійно переправив биків через океан, повернувши човен Геліоса-сонця.

Далекий шлях слід було пройти Гераклові. Через тридев'ять земель погнав він чарівне стадо до рідної Греції.

Він пройшов, підганяючи биків довгою і гострою жердиною – стрекалом, – через випалені плоскогір'я, квітучі долини і соковиті луки нинішніх Іспанії та Франції.

Нарешті великою стіною стали на його шляху непрохідні Альпійські гори.

Важко було могутньому пастуху провести своє стадо через їхні тіщини й кручі. Подвійні копита благородних тварин ковзали по гладких скелях, тонули у вічному снігу гірських вершин. І все ж-таки нарешті гори залишилися позаду. Попереду зазеленіли родючі рівнини Італії...

Якось увечері, коли з боліт потягнуло гарячковою вогкістю, стомлений Геракл зігнав биків у вузьку долину між лісистих гір, ліг на землю, підклав під голову великий плаский камінь і міцно заснув.

Його охопив непробудний сон. Напевно, зла Гера підслала до нього маленького Морфея – бога, що наводить сон, з довгими важкими віями, в ковпачку з пелюсток снодійного маку.

Геракл заснув і нічого не почув. Не чув він, як у густому буковому лісі затупали чийсь важкі кроки, як хтось величезний, шумно дихаючи, ходив по галявині, як жалібно ревіли бики Геріона – спочатку близько, потім все далі й далі...

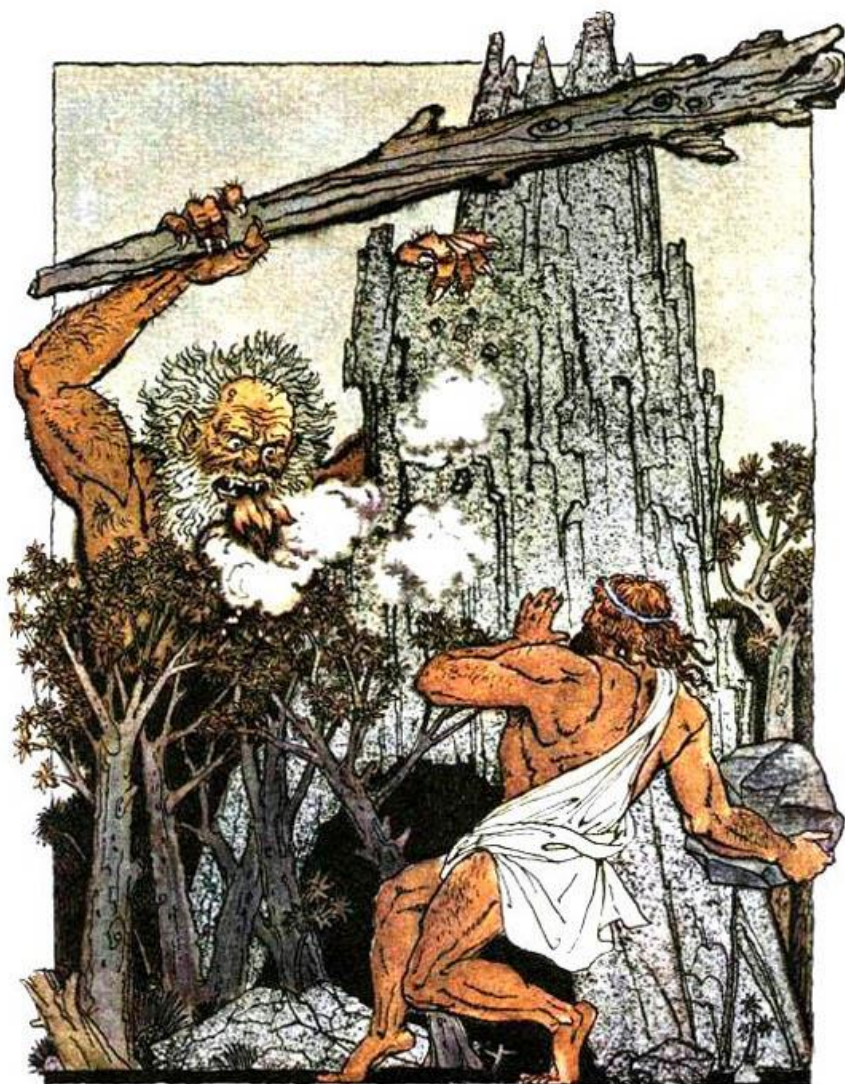
Він прокинувся тільки вранці і з гнівом побачив, що долина порожня. Зім'ята трава блищала від роси, та сумно мукало єдине вціліле теля з зірочкою на лобі.

Нетямлячись від люті герой кинувся в погоню. Наче скажений вепр, він метався по італійських пагорбах і гаях у пошуках слідів, але на кам'янистому ґрунті їх було важко розрізнити. Усе навколо здавалося пустельним.

Нарешті, вже на схилі дня, Геракл наблизився до гори, що самотньо височіла серед лісу. Дійшовши до її підніжжя, герой раптом зупинився: з глибини гори долинали глухе ревіння.

Здивований і збентежений, Геракл обійшов кілька разів нагромаджені скелі. В одному місці він побачив зарослий кущами, закиданий уламками скель вхід у печеру. Увесь простір перед печерою був утоптаний безліччю биків. Вдивившись у стоптану копитами землю, Геракл побачив, що сліди ведуть не в печеру, а від неї, в долину. Як це могло статися? Адже ревіння долинали з печери...

Геракл був не тільки відважний і сильний. Він був кмітливий і хитромудрий. Він швидко зметикував, у чому тут справа. Напевно, хитрий злодій зв'язав усе стадо хвостами разом і вивів биків за собою, тягнучи за хвости, задом наперед. Ось чому сліди йшли у зворотній бік. У гніві Геракл почав розкидати навсібіч важкі камені завалу. І тільки-но перше каміння з гуркотом розметалося по околишньому лісу, як з-за дерев долинув гучний тупіт і тріск. Це злісний викрадач, лютий велетень Какос, поспішав на захист своєї здобичі. Він кинувся на зухвалого Геракла, піднявши палицю вище за найвищі дерева, вивергаючи вогонь і клуби сірчаного диму, рикаючи голосом, подібним до грому.

Але все це було марно. Метнувши гостру брилу велетню в скроню, герой кинув його мертвим на землю. Потім він вигнав биків з печери, зібрав, перелічив своє стадо і погнав його до Греції.

Там прекрасне стадо було вручено Еврісфею. Еврісфей же заколов чарівних биків і приніс їх у жертву ревнивій богині Гері. Він дуже хотів залишити їх собі, але побоявся: аж надто гарні були для смертного бики Геріона.

Одинадцятий подвиг Геракла Золоті яблука Гесперід

Чим більше подвигів здійснював могутній герой Геракл, тим небезпечнішими й складнішими ставали уроки, які задавав йому безжалісний Еврісфей.

Не встигло замовкнути в аргоських стійлах глухе ревіння биків Геріона, як нікчемний цар знову покликав до себе свого великого слугу.

– Дійшла до мене, – сказав він Гераклові, – дивовижна звістка. Далеко від нас, десь на самому краю землі, на берегах могутнього океану, є сад, розбитий на голих скелях велетнем Атлантом. По цей бік того саду на багато днів шляху простягаються неозорі пустелі, спалені сонцем; злі скорпіони й отруйні змії живуть у них. По той бік, над безмежним морем, за яке заходить сонце, розкинулося сине царство богині ночі.

Дочки ночі – прекрасні сестри-вечорниці – Гесперіди вилітають вечорами з його прохолодних темно-блакитних просторів. Вони спускаються в сади Атланта й охороняють їх від викрадачів. Сказати по правді, там є що охороняти, тому що на світі немає нічого більш прекрасного і таємничого за ці сади.

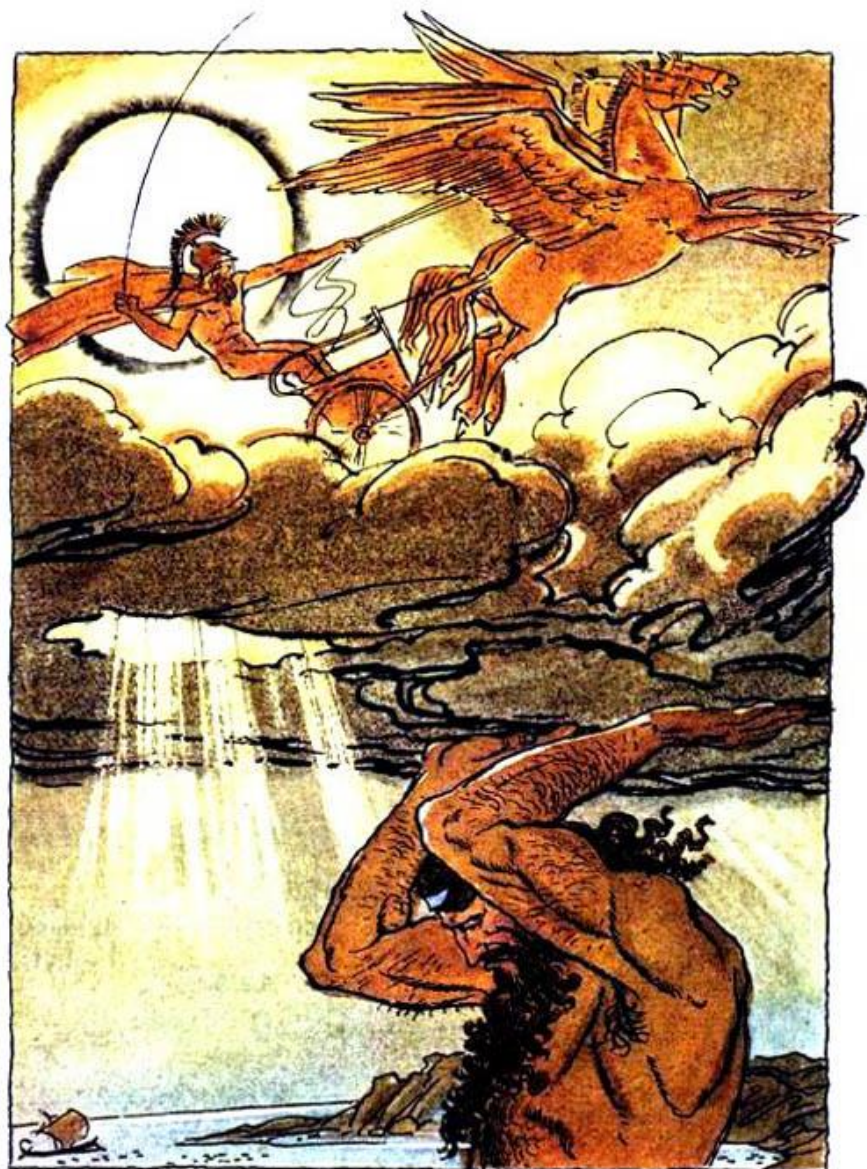
Блискучі, як золото, великоокі птиці, воркуючи, пурхають там з гілки на гілку в синьому вечірньому тумані. Тоненькими голосами дзвенять кришталеві струмочки, і дно їхнє встелене золотистим піском. У прозорих водоймах цвітуть рожеві лотоси. І строкаті риби випливають подекуди з-під листя, а з ніжних стебел трав стікають і крапають на землю запашні смоли.

У самій гущавині саду, в його зеленій і вологій тіні, росте прекрасне дерево. Стовбур його тонкий і стрункий, гілки гнучкі, і на них, сяючи і вдень, і в мороці ночі, нависають золоті яблука, яких ніколи не бачило людське око.

Геракле! Я хочу, щоб ти дістав мені три таких яблука. Я знаю – ти сміливий і могутній. Але не сподівайся на легку справу. Чи знаєш ти, хто такий Атлант, господар цього саду і цих яблук? Послухай – я тобі розповім, хто він.

На краю світу, над темною і страшною безоднею, широко розставивши ноги, стоїть, нахилившись, велетень, величезний, як гора. Могутніми руками він уперся в небо і підтримує над нами небесний схил. Варто йому хоч на хвилинку відпустити свою важку ношу, і небо впаде на землю, хмари зірвуться з нього, впадуть місяць і сонце, посиплються вниз яскраві зірки. Настане кінець усьому. Цей велетень, тримач неба, і є Атлант. Атлант колись сам стеріг золоті яблука. Але він дорожить ними більше, ніж життям. Тому на допомогу сестрам-Гесперідам він приставив лютого дракона Ладона. У цього чудовиська тільки одне око в широкому лобі, зате це око ніколи не закривається. Горе тому, кого побачить безсонне око дракона.

Ось що мені розповідали досвідчені й мудрі люди. Так це, чи не так, я не знаю, але яблука ти повинен мені роздобути. Такий мій наказ. Чи чув ти, о мій слуга Геракле?

Геракл усе чув. Як завжди, поклавши на плечі шкуру Немейського лева, він застібнув її лапи спереду на грудях, стиснувши кігті з кігтями, і, спираючись на свою страшну палицю, негайно рушив на пошуки дивного саду.

Довго блукав він по всій землі, заглиблювався в холодні області півночі, блукав під палючим сонцем півдня, заходив на захід і на схід – усе було марно. Ніхто не міг розповісти йому, де живуть сестри-вечорниці.

Нарешті, прийшовши на берег північної річки Ерідана, він почув у її хвилях ніжні, як шелест струменів, голоси. Це водяні німфи, милі й лагідні створіння, що жили тут, впливли нагору, почувши його

важку ходу. Їм стало шкода героя, і вони порадили йому поговорити зі старим батьком хвиль, кудлатим Нереем.

Вислухавши прохання героя, Нерей поділився з ним своєю таємницею. У страшному місці знаходилися сади Атланта. Місце це розташувалося далеко за жовтими пісками Африки, за дикими степами, де бродять леви й плазують сірі змії пустель. Але страшнішим за всіх змій і всіх левів був у тій країні її володар, син Землі, велетень Антей.

Боги наказали йому нікого не пропускати через свої володіння, і велетень неухильно виконував свій обов'язок. Кожного, хто наближався до нього, він змушував помірятися з ним силою.

А це було зовсім безнадійно: адже голова Антея височіла над найвищими пальмами його країни – він був цілих шістдесят ліктів на зріст. Його неможливо було втомити в бою. Тільки-но він відчував втому, як він торкався рукою або ногою до своєї матері – Землі, і негайно ж у нього вливалася нова сила. Ось чому він вбивав одного за одним усіх супротивників і їхніми кістками прикрашав храм свого батька, бога морів Посейдона.

Ці страшні вісті не збентежили Геракла. Сміливо ступив він на гарячу землю Лівійської пустелі, і незабаром вдалині перед ним, серед розпечених піщаних пагорбів, піднявся в тумані величезний торс Антея. Розсерджений гігант протяжним окриком зупинив героя на межі своїх володінь і без зайвих слів кинувся на нього.

Розпочалася жорстока битва.

Охопивши один одного могутніми руками, кружляли вороги по спекотній пустелі. Піщані вихори здіймалися вгору і згодом затьмарили сонячне світло. Але сила Антея весь час зростала, адже він стояв ногами на рідній землі, а Геракл уже почав стомлюватися. Невже перемога залишиться за велетнем?

Але ні! Геракл був спритний і хитрий. Він згадав, що йому говорив старець Нерей. Зібравши останні сили, він раптом підняв Антея високо в повітря, відірвавши його від матері-Землі.

Й одразу ж могутній гігант почав слабшати. Марно тягнувся він руками й ногами до своєї матері, щоб набратися від неї нової сили. Геракл, тремтячи від напруги, тримав його над землею і не давав йому доторкнутися її. І скоро суворий велетень став слабшим за малу дитину.

Геракл зовсім не хотів зла Антею. Але йому треба було за будь-яку ціну пройти через його володіння.

– Пропусти мене через пустелю, Антею,
– сказав він.

– Ні, – відповів Антей. – Я не можу зробити цього. Я не можу порушити волю богів.

Тоді, тримаючи велетня однією рукою, герой простягнув іншу до його горла і задушив свого ворога. Так загинув могутній Антей.

З того часу мудрі люди часто згадують його страшну загибель.

– Подібно до Антея, – кажуть вони, – загине кожен, кого якась сила відірве від матері-Землі, що його породила. Кожен, хто забуде батьківщину, хто втратить близькість з народом, серед якого він виріс, який його вигодував і виховав, загине, як Антей...

Перемігши Антея, Геракл кинувся далі й незабаром дістався до саду Гесперід. Від прекрасних дерев повіяло на нього запашним вітерцем. Сестри-вечорниці привітно зустріли благородного героя. Але вони не сміли самі торкнутися золотих яблук. Нарвати їх міг тільки хазяїн саду, могутній Атлант. Титан залюбки подарував би Гераклові яблука, але йому не можна було ані на мить випустити з рук край неба, який він тримав: інакше настав би кінець світу. Що ж робити?

З повагою дивився Геракл, як зігнувся під вагою неба титан, і на незмірний тягар, що лежав на його плечах. Але іншого виходу не було, і він запропонував Атланту замінити його, поки той буде рвати з дерева золоті яблука.

Із захопленням погодився на це могутній титан. Радісно випрямив він затерплі за багато тисяч років плечі, на повні груди вдихнув у себе вечірнє повітря. Тієї ж миті страшний тягар ліг на плечі

Геракла. Кістки його затріщали, ноги по коліно увійшли в землю, жили на лобі надулися. Важке зітхання вирвалося з його грудей – герой застогнав під непомірним вантажем. Але могутнє тіло витримало. Він стояв, обливаючись потом, годину, другу, третю. Зціпивши зуби, він тримав на собі все небо, поки Атлант не приніс йому три зірвані яблука.

Атлант був простодушний, але вважав себе хитруном. Йому дуже не хотілося знову ставати на своє віковічне місце.

– Ось що, сину Зевса... – запропонував він, не дивлячись в очі Гераклові. – Давай зробимо так: ти потримай ще трошки небо, а я піду за тебе в Грецію і віднесу яблука Еврісфею. Не варто тобі стомлюватися. Ти й так втомився від вічних мандрів.

Однак Геракл одразу розгадав цю незручну хитрість.

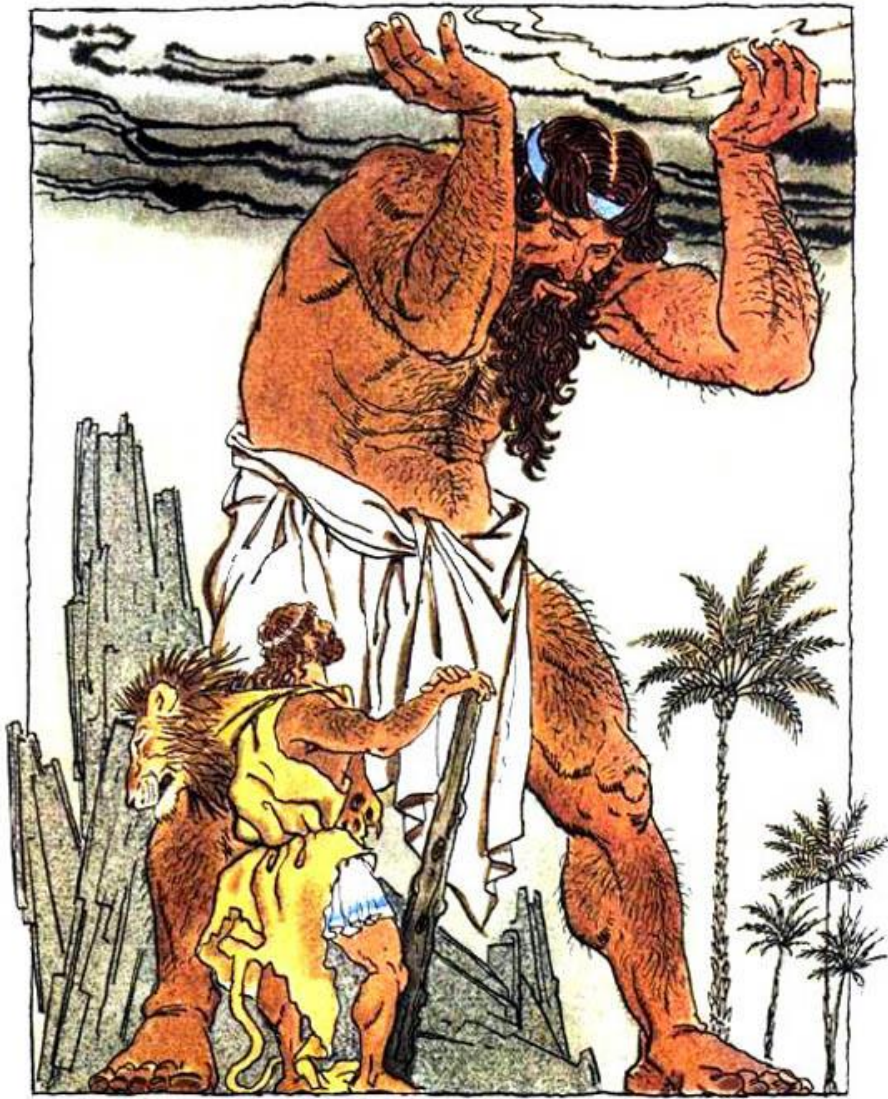
– Я згоден, о тримач неба, – відповідав він. – Нехай буде по-твоєму. Але незвична тяжкість боляче врізалася мені в плечі. Дозволь же мені зробити м'яку подушку і підкласти під цей вантаж, а тоді йди куди хочеш.

Добродушний Атлант не звик мати справу з людьми-шахраями. Він одразу ж повірив Гераклові й покійно взяв на свої плечі небо, чекаючи швидкого звільнення. Але на цей раз Геракл не дотримав свого слова. Піднявши з землі свій вірний лук, дубину і сагайдак, він узяв яблука і сказав Атлантові:

– Пробач мені, благородний Атланте! Я обдурив тебе. Але ти сам знаєш – навіть я не в силах виконувати твою велику роботу. Не сердься на мене. Залишайся з миром.

– На жаль! – зітхнув у відповідь засмучений велетень. – Ти правий, Геракле. Я не серджуся на тебе. Це я зробив недобре, коли хотів вчинити з тобою безчесно. Іди й ти з миром, і нехай буде легким твій довгий шлях!

Так вони й розійшлися. Щоб віддячити доброму господареві, Геракл ударив своїм мечем по скелі, що височіла неподалік. Чисте, як кришталь, джерело одразу ж хлинуло з розсіченої навпіл скелі – і мирною прохолодою повіяло на безсонного держателя неба. Умиротворений титан залишився стояти на своєму віковічному місці, а Геракл вирушив до Греції. А той океан, на березі якого він обдурив титана Атланта, люди й до наших днів звать Атлантичним.

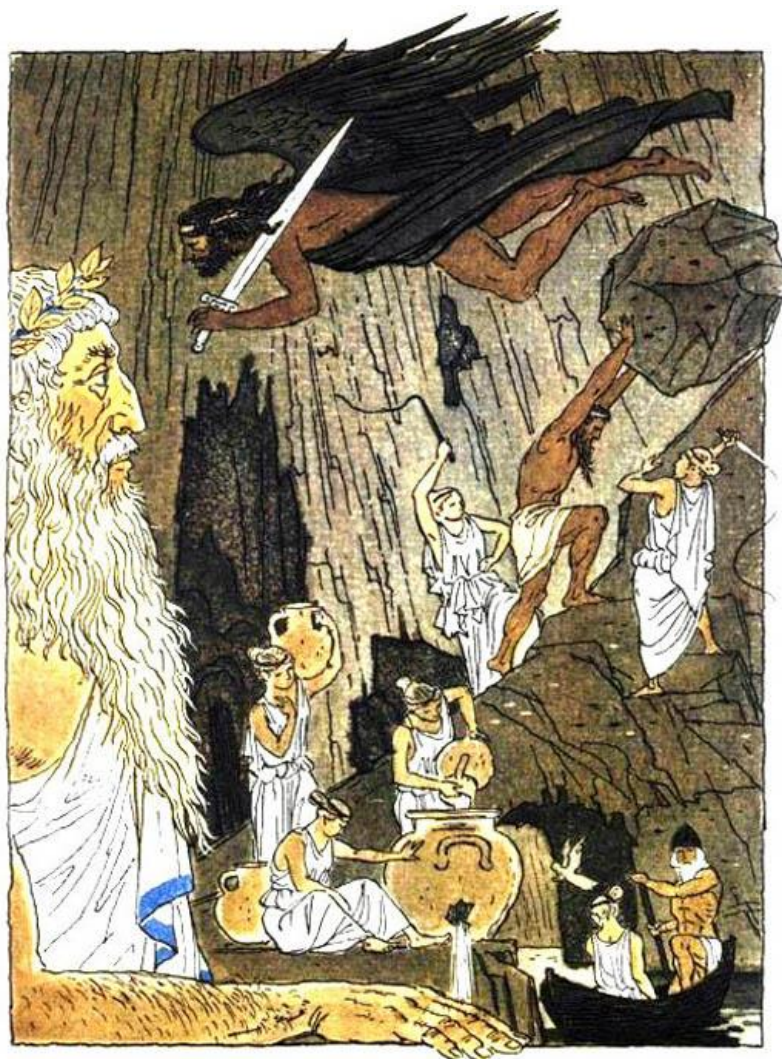

Дванадцятий подвиг Геракла Полон триголового Цербера

Одинадцять великих подвигів здійснив на службі у царя Еврісфея непереможний герой Геракл. Одинадцять разів він повертався з перемогою в старі стіни аргоської столиці. Навіть заздрисний і жадібний Еврісфей нарешті почав відчувати себе в боргу перед своїм великим слугою. Він подобрішав і наказав повернути Гераклові золоті яблука, здобуті ним у садах Гесперід.

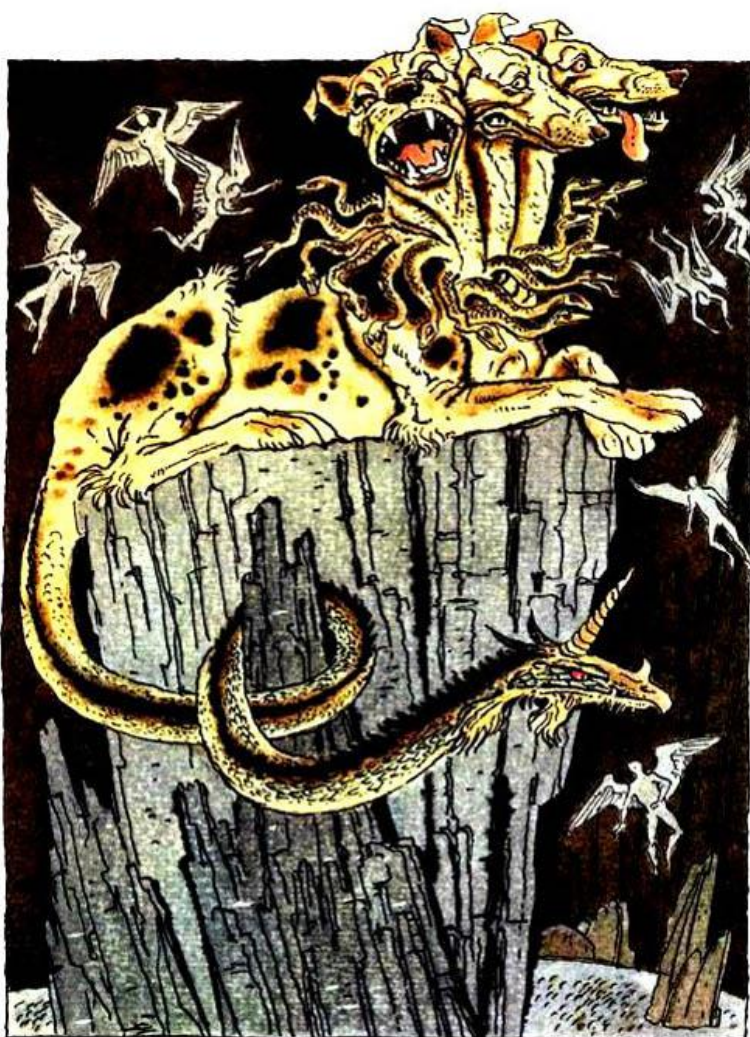
Але в той же час, готуючись послати свого могутнього слугу на останній, дванадцятий подвиг, він придумав для нього найстрашнішу, найнебезпечнішу справу. Він вирішив відправити Геракла в царство бога Плутона – Тартар.

– Глибоко під землею, – говорили греки, у вічному мороці, у стародавній вогкості й у холоді лежить це похмуре царство. Жоден промінь не доходить з освітленої сонцем землі, туди, у темний Тартар. Жоден звук не досягає його чорних глибин.

У глибокому мовчанні котяться підземні річки Стікс, Ахерон і Коцит. Їхня чорна вода беззвучно лиже чорні скелі. Навіть сови й кажани бояться залітати в ці страшні підземелля. Тільки в двох або трьох місцях на землі є глибокі й вузькі гірські щілини, дикі розколини й печери, крізь які можна пройти в царство Плутона.

Живі люди ніколи не потрапляють туди. Лише коли людина помирає і тіло її ховають у землі, тінь людини швидко летить, наче лист, гнаний вітром, до дикого входу в Тартар, спускається вниз, у вогкість і морок, і назавжди залишається там. Сивий старий Харон за дрібну мідну монету перевозить її в дірявому човні на другий берег ріки Стікс.

Немає людським тіням виходу з Тартару на землю: усі виходи з нього стереже безсонний пес Цербер. Три голови є в цього невсипущого сторожа, три голови на довгих шиях, і з кожної шиї спадає долу густа грива – не з волосся, а з найстрашніших отруйних змій. Довгий хвіст у злого Цербера, але придивися: це не хвіст, це лютий дракон виріс у нього на спині. Він звивається в кільця й розвивається, висуває гостре жало й шипить. Горе тому, хто захоче,

минувши страшного Цербера, вибратися з підземного царства назад на світ! З гучним стогоном сумним натовпом блукають тіні померлих людей по гострих каменях Плутонова царства. Вони тужать за сонцем і теплом, вони сумують про все, що їм було мило на радісній, світлій землі. Але вийти звідти вони не можуть.

Так говорили греки. І ось цар Еврісфей наказав Гераклові спуститися в Тартар і, спіймавши пекельного пса Цербера, привести його на ланцюгу до Аргосу.

Усі здригнулися від страху, почувши такий наказ. Голосно заплакали жалісливі люди: страшно було навіть подумати, що жива людина повинна спуститися туди, де знаходяться тіні давно померлих. Але герой з радістю вислухав цей останній, дванадцятий, наказ.

Перш ніж пускатися в дорогу, він сховався у місто Елевсин, до мудреців, які жили там і не боялися смерті. У глибокій нічній тиші, при мерехтливому світлі факелів, старий мудрець шепнув йому на вухо чарівне елевсинське слово: воно звільняло від страху смерті кожного, хто його почув. Дізнавшись це слово, людина вже нічого не боялася.

Сміливо попрямував після цього герой в дикі скелясті гори, де була розколина, що вела в темний Тартар.

Чим далі він ішов, тим тісніше зсувалися навколо нього гострокінцеві голі скелі, тим глибшою й похмурішою ставала долина. Перестали дзвеніти цикади, десь поділися птахи. Тільки змії зловісним шипінням проводжали кроки могутнього героя. Сірі жаби розповзалися з-під його ніг, а сірі ворони, сидячи на засохлих деревах, хрипко каркали йому вслід. Нарешті серед отруйних кущів вовчого лика він побачив чорне жерло печери. Холодом і вогкістю, смертю і тлінням віяло звідти; від цього холоду здригнувся навіть сміливий воїн, який переміг Лернейську гідру і Немейського лева.

Востаннє поглянув він угору, в далеке синє небо, на веселі білі хмари, потім узявся за гілки отруйного чагарнику і переступив через страшний поріг. Але тієї ж миті хтось узяв його під руку.

– Не бійся, сине Зевса, – сказав дзвінкий молодий голос. – Наш батько послав мене, щоб я довів тебе до палацу Плутона. Іди за мною. Не в перший раз мені доводиться проходити цей страшний шлях.

Геракл озирнувся й побачив поруч із собою усміхненого юнака з лукавими очима, з крилатим жезлом у руці. Маленькі крильця тремтіли в нього на круглому шоломі; маленькі крильця були й на тонких сандалях. Хитрий погляд його позирав туди-сюди. Геракл одразу ж впізнав у ньому свого старшого брата. Це був Гермес, небесний посол і вісник, бог торговців, вигадників-винахідників, а також бог усякої хитрості й шахрайства.

Рука об руку з ним спустився безстрашний герой під похмурі склепіння підземного царства.

У страху сахнулися навсібіч легкі тіні померлих при вигляді живої людини, одягненої в панцир, із лєвовою шкурою на плечах. Тільки одна тїнь залишилася на місці, уставивши на подорожніх страшні нерухомі очі. Геракл упізнав її – то була жажлива Медуза Горгона. На голові у неї росло не волосся, а змії, важкий погляд її обертав на кам'яний стовп кожного, хто випадково дивився їй в очі.

Спохмурнївши, підняв було Геракл свою важку палицю, але Гермес тихенько торкнувся його ліктя.

– Не тривожся, брате, – прошепотїв він, – адже це не сама Медуза, це тільки її безсила тїнь. З того часу, як великий Персей, герой такий же сміливий, як ти, вбив її, вона вже не може заподїяти шкоди нікому.

Геракл опустив палицю, і вони пройшли мимо.

Тїні натовпами носилися навколо них, зітхаючи, плачучи й нарікаючи на свою долю. Багатьох знайомих зустрїв серед них Геракл. Багато разів зупиняли його тїні, просячи захисту й допомоги. Але він нічого не міг зробити для них.

Нарешті вдалині, у глибокому мороці, постав перед ним пишний і великий палац Плутона, похмурого царя підземного світу.

Плутон насупив, бува, брови, побачивши перед собою живого Геракла. Але коли той шепнув йому на вухо чарївне елевсинське слово, зморшки на його чолі розгладилися. Милостиво вислухав він прохання героя і, подумавши трохи, сказав:

– Добре, сине мого брата Зевса. Нехай буде так, як ти просиш. Я дозволю тобі відвести мого вірного пса у світ живих. Але для цього ти повинен сам, без будь-якої зброї в руках, знайти, впіймати і скувати його. Іди, і нехай тобі пощастить.

Негайно ж Геракл вирушив на пошуки Цербера. Від кам'янистих, слизьких від гнилі й цвілі берегів Ахерона долинув до нього здалеку грізний потрійний гавкіт та гарчання. З каменя на камінь стрибав, поспішаючи напасти на людину, триголовий пес.

Спершись на вірну дубину, чекав на нього Геракл, і, коли страшний звір зі злим ревінням кинувся йому на груди, він відкинув далеко геть палицю і зціпив могутніми руками усі його три шиї разом.

Несамовито рвався й бився в цих обіймах страшний сторож підземного царства. Змії, що росли у нього на гриві, люто вп'ялися в руду шкіру лева. Хвіст-дракон марно гатив по мідному панциру. Усе було марно – руки Геракла стискалися все міцніше.

І ось нарешті поникли три голови лютого пса. У страху він припав до ніг героя і з жалібним вереском став лизати ремені його сандалій. Тоді Геракл прикував Цербера до міцного ланцюга і вивів з темного Тартару на землю. У жаху завив і затріпотів народжений у морозі пес, тільки-но перший промінь сонця торкнувся його очей, – адже він ніколи не бачив денного світла. Отруйна піна заklubилася на трьох його мордах, і там, де краплі падали на теплу землю Греції, виростала отруйна трава аконіт.

Нарешті Геракл, ведучи за собою Цербера, прибув до Аргосу. Ледве глянувши на чудовисько, Еврісфей закрити обличчя руками і, втікши, забився у найдальшу кімнату свого палацу.

– Досить, Геракле, досить! – кричав він. – Я не смію тримати у себе на службі того, хто переміг саму смерть. Відведи скоріше це чудовисько назад у темний Тартар, а потім іди куди хочеш. Ти

зробив усі дванадцять подвигів. Покарання скінчилося. Боги пробачили тебе. Ти вільний.

Так і сталося.

Геракл відвів Цербера назад у дикі гори і випустив його в чорну розколину землі.

Сам же він нарешті зітхнув на повні груди й повернувся до Фів, де чекала на нього вірна дружина Мегара.

Ось і закінчено розповідь про дванадцять діянь Геракла. Ще багато подвигів вчинив він до своєї славної смерті, але неможливо співакові передати словами усе, що говорили про нього нащадки. Спливає час, біжать, проносяться над землею роки, в'яне людська слава, але слава народів – безсмертна. Грецький мудрий народ втілив себе у славетному Гераклі, і до кінця віку ми ніколи про нього не забудемо!

Дякуємо, що скачали книгу на сайті казка.укр – дитячі книги з малюнками Українською мовою онлайн.

Бібліотека казка.укр регулярно поповнюється. Завітайте та читайте!